

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2012

Ing. Petr Mišoň

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Ing. Petr Mišoň

**Právní aspekty zajištění závazků
v mezinárodním obchodě**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Monika Pauknerová, CSc., DSc.

Katedra obchodního práva

Datum vypracování práce: 5. prosince 2012

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 5. prosince 2012

.....

Ing. Petr Mišouň

Poděkování

Na tomto místě bych velice rád poděkoval vedoucí této diplomové práce paní prof. JUDr. Monice Pauknerové, CSc., DSc. za odborné vedení, konzultace a cenné rady při zpracování této diplomové práce. V neposlední řadě bych také rád poděkoval své rodině a blízkým za jejich podporu během celého mého studia na vysoké škole.

Obsah

Obsah	1
Úvod	3
1 Zajištění obchodních závazkových vztahů v mezinárodním obchodě	5
1.1 Charakter právních vztahů v mezinárodním právu soukromém	5
1.1.1 Pojem mezinárodní prvek.....	5
1.1.2 Mezinárodní prvek při zajištění závazkových vztahů v mezinárodním obchodě	7
1.2 Zajištění obchodních závazků ve vztazích s mezinárodním prvkem	9
1.2.1 Účel zajištění obchodních závazkových vztahů	9
1.2.2 Funkce zajištění obchodních závazkových vztahů	11
1.2.3 Specifika zajištění závazkových vztahů v mezinárodním obchodním styku.....	12
1.2.4 Třídění zajišťovacích prostředků	13
1.2.5 Druhy zajišťovacích prostředků	15
2 Rozhodné právo při zajištění závazků v mezinárodním obchodě	18
2.1 Základní způsoby úpravy soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem.....	18
2.1.1 Přímá metoda.....	18
2.1.2 Kolizní metoda	19
2.2 Kolizní normy a kvalifikační problém	23
2.3 Vzájemný vztah mezi kolizními normami.....	27
2.4 Rozhodné právo pro zajišťovací právní vztahy	29
2.4.1 Věcně právní zajišťovací prostředky	32
2.4.2 Závazkově právní zajišťovací prostředky	36
2.5 Volba práva ve vztazích ze zajištění	39
2.6 Úprava v zákoně č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém	44
3 Zajištění prostřednictvím bankovní záruky	46
3.1 Právní úprava bankovní záruky v obchodním zákoníku.....	46
3.1.1 Pojem a charakter bankovní záruky.....	46
3.1.2 Vznik a zánik bankovní záruky	48
3.1.3 Vztahy z bankovní záruky.....	50
3.2 Druhy bankovních záruk	53
3.2.1 Akcesorické a abstraktní záruky.....	53
3.2.2 Platební a neplatební záruky.....	54

3.2.3 Přímé a nepřímé záruky	56
3.3 Jednotná pravidla pro záruky	57
3.4 Rozhodné právo pro bankovní záruku.....	60
Závěr	63
Seznam použité literatury a pramenů	66
Abstrakt.....	69
Abstract.....	71
Klíčová slova	73
Keywords.....	73

Úvod

Problematika zajištění závazků v mezinárodním obchodě je v současné době, a možná více než dříve, velmi aktuálním tématem, neboť důležitost kvalitního a spolehlivého zajištění závazků v mezinárodním obchodním styku v posledních letech ještě více vzrostla v souvislosti s narušenou důvěrou v kredibilitu subjektů způsobenou stále dozívající ekonomickou krizí z roku 2008 a dluhovou krizí, která v současné době zmítá svět.

V mezinárodních obchodních vztazích se často potýkáme s neznalostí smluvní protistrany a poměrně složitou vymahatelností práva v cizích státech v případě sporu. Z toho důvodu zde vzniká potřeba kvalitního a spolehlivého zajištění závazků jako důležité součásti realizace zahraničních obchodních aktivit.

Předmětem této diplomové práce jsou právní vztahy vznikající ze zajištění závazkových vztahů v mezinárodním obchodě. Cílem této diplomové práce je analyzovat právní aspekty v kontextu zajištění závazků v mezinárodním obchodě, a to zejména s ohledem na problematiku určení rozhodného práva pro zajišťovací vztahy v mezinárodním obchodním styku. A dále s ohledem na moji bankovní praxi provést bližší výklad o zajištění prostřednictvím bankovní záruky.

První část této práce podává charakteristiku právních vztahů obsahujících mezinárodní prvek a vysvětluje přítomnost mezinárodního prvku ve vztazích ze zajištění v mezinárodním obchodě. Dále je zde podán výklad o účelu, funkcích, třídění a druzích zajišťovacích prostředků, a jsou zde též uvedena specifika zajištění závazkových vztahů v mezinárodním obchodním styku.

Druhá část této práce se věnuje problematice určení rozhodného práva pro zajišťovací právní vztahy v mezinárodním obchodě. Jsou zde uvedeny základní způsoby úpravy soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem, dále je zde obsažena pasáž věnující se tzv. kvalifikačnímu problému a popsán vzájemný vztah mezi kolizními normami. V této části práce se také věnuji volbě práva ve vztazích ze zajištění a úpravě zajištění obsažené v novém zákoně o mezinárodním právu soukromém.

Třetí a poslední část této práce obsahuje podrobnější výklad o zajištění prostřednictvím bankovní záruky. V úvodu této části práce je rozebrána právní úprava bankovní záruky v obchodním zákoníku a úprava v jednotných pravidlech pro záruky. Dále jsou zde uvedeny jednotlivé druhy bankovních záruk a podána jejich bližší charakteristika. V závěru této části se podrobněji věnuji problematice určení rozhodného práva pro bankovní záruku.

Tato práce vychází z právního stavu ke dni 17. listopadu 2012.

1 Zajištění obchodních závazkových vztahů v mezinárodním obchodě

1.1 Charakter právních vztahů v mezinárodním právu soukromém

1.1.1 Pojem mezinárodní prvek

Celá řada společenských vztahů se neuskutečňuje pouze na území určitého státu, ale má i zahraniční přesah. V oblasti soukromoprávních vztahů se jedná o společenské vztahy upravené normami práva občanského, obchodního, pracovního a rodinného. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že do této oblasti patří rovněž právní vztahy vznikající v rámci mezinárodního obchodního styku. Takovéto soukromoprávní vztahy s určitým vztahem k zahraničí právní nauka označuje jako soukromoprávní vztahy s mezinárodním prvkem, event. zahraničním či cizím prvkem.¹ V dalším textu však budeme s ohledem na terminologii používanou v zákoně č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o mezinárodním právu soukromém“) používat výraz mezinárodní prvek.

Zvláštní charakter výše uvedených právních vztahů daný přítomností mezinárodního prvku a spočívající v existenci vztahu k nejméně dvěma státům, resp. jejich právním řádům pak vyžaduje, aby každý stát měl v této oblasti zvláštní právní úpravu. V rámci vlastní svrchovanosti si jednotlivé státy regulují soukromoprávní vztahy s mezinárodním prvkem prostřednictvím své vnitrostátní právní úpravy. Jedná se o právní úpravu, která se aplikuje výlučně na soukromoprávní vztahy s mezinárodním prvkem a která je označována jako mezinárodní právo soukromé.²

V našem právním řádu je základním pramenem mezinárodního práva soukromého zákon o mezinárodním právu soukromém. Pojem mezinárodní prvek je uveden hned v jeho prvním ustanovení, nicméně zde není ani nikde dále v zákoně

¹ KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vyd. Brno: Doplněk, 2009. s. 17-18.

² Tamtéž s. 21.

definován. Bližší vymezení pojmu mezinárodní prvek uvádí ve své odborné publikaci Mezinárodní právo soukromé³ Zdeněk Kučera:

„Zobecněním jednotlivých konkrétních případů zjistíme, že mezinárodní prvek v soukromoprávním vztahu je dán tehdy, jestliže je vztah k zahraničí u

1. subjektu právního vztahu

(účastník právního vztahu je cizí státní příslušník nebo bydlí v zahraničí, právnická osoba byla založena podle cizího práva nebo má sídlo v zahraničí);

2. skutečnost právně významná pro vznik a existenci právního vztahu

(nastala nebo má nastat v zahraničí; může jít o právní úkon nebo jinou událost nebo chování účastníka, jež je předmětem právního vztahu);

3. předmětu právního vztahu

(jde o nepřímý předmět právního vztahu, tj. věci, práva a nehmotné výsledky lidské činnosti, jichž se týká chování účastníků právního vztahu, je-li tento předmět umístěn v cizině nebo jinak lokalizován či vázán na oblast cizího státu nebo ho má být dosaženo v cizině);

4. právního vztahu, který právně souvisí nebo je právně závislý

(akcesorický) na jiném právním vztahu, jestliže se tento vztah (základní, hlavní) řídí cizím právem.“

Autor dále dodává, že je třeba, aby daný právní vztah k zahraničí byl dostatečně významný. V opačném případě, tj. v případě, kdy se poměr k zahraničí jeví jako zjevně zanedbatelný, je žádoucí v zájmu zachování právní jistoty neaplikovat normy mezinárodního práva soukromého a na daný právní vztah hledět jako na vnitrostátní.⁴ Subjektivní představy subjektů těchto právních vztahů, tj. fyzických a právnických osob, o míře významnosti tohoto vztahu k zahraničí mohou být různé. Proto je vždy nutné významnost vztahu k zahraničí každého jednotlivého případu hodnotit na základě objektivních kritérií.

³ KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vyd. Brno: Doplněk, 2009. s. 18.

⁴ Tamtéž.

V každodenním životě se však setkáváme s neustále novými situacemi, u kterých nemusí být vždy snadné jasně určit významnost právního vztahu k zahraničí. Právě v těchto případech nám může být užitečnou pomůckou judikatura, která může sloužit jako vodítko k řešení různých sporných otázek. Nicméně vzhledem k časté komplikovanosti situací nelze význam judikatury v této oblasti příliš přeceňovat.

V souvislosti s výkladem o soukromoprávních vztazích s mezinárodním prvkem je třeba zmínit Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I),⁵ na území České republiky účinné od 17. prosince 2009. Nařízení Řím I totiž umožňuje existenci mezinárodního prvku ve smluvních závazkových vztazích pouze na základě volby cizího práva smluvními stranami nehledě na skutečnost, že samotný smluvní závazek má vztah ve všech svých prvcích pouze k jedné zemi.⁶

1.1.2 Mezinárodní prvek při zajištění závazkových vztahů v mezinárodním obchodě

Správné určení existence mezinárodního prvku v obchodních závazkových vztazích v mezinárodním obchodě může být vzhledem k jejich komplikovanosti často dosti složité. Správnou identifikaci mezinárodního prvku nám může dále ztížit potřeba zajistit tyto obchodní závazkové vztahy a správně určit vztah k zahraniční u těchto právních vztahů vzniklých ze zajištění. Pro výše uvedené vztahy je typická přítomnost velkého počtu subjektů, tj. fyzických a právnických osob jako nositelů práv a povinností z těchto závazkových vztahů. Mezinárodní prvek je v těchto případech dán, pokud fyzická osoba jako účastník právního vztahu je cizí státní příslušník nebo má bydliště v zahraničí, resp. právnická osoba byla založena podle cizího práva nebo se její sídlo nachází v zahraničí. Přítomnost mezinárodního prvku spočívajícího v subjektu právního vztahu je v praxi nejběžnější.

⁵ Dále jen „Nařízení Řím I.“

⁶ Takovéto smluvní závazky se označují jako tzv. single country contracts.

Za určitých okolností k hlavnímu⁷ závazkovému právnímu vztahu přistupuje další závazkový vztah. U obchodních závazkových vztahů se typicky jedná o závazkový vztah daný zajištěním hlavního obchodního závazkového vztahu. Svojí povahou a vztahem k hlavnímu závazkovému vztahu se jedná o vztah vedlejší, který je akcesorický k hlavnímu závazkovému vztahu. Zmíněný vztah akcesority vyjadřuje přímou závislost právního závazkového vztahu vzniklého ze zajištění na hlavním závazkovém vztahu. Proto je v těchto případech podmínkou vzniku vedlejšího (zajišťovacího) právního vztahu existence hlavního (obchodního) závazkového vztahu. Tedy, bez toho aniž by nejprve existoval hlavní závazkový právní vztah, nemůže vzniknout vedlejší (zajišťovací) závazkový právní vztah. Mezinárodní prvek je pak dán u vedlejšího (akcesorického) závazkového právního vztahu závislého na hlavním závazkovém právním vztahu tehdy, pokud se tento řídí cizím právním řádem. Příkladem může být smlouva o dílo, u níž bude mezinárodní prvek dán v subjektech tohoto hlavního závazkového právního vztahu (např. objednatel a zhotovitel jsou příslušníci dvou různých států), zajištěná ručením, které představuje vedlejší (akcesorický) závazkový právní vztah a které se na základě tohoto vztahu bude řídit shodným právním řádem jako smlouva o dílo nehledě na přítomnost mezinárodního prvku v závazkovém právním vztahu vzniklém z ručení. Mezinárodní prvek tedy může zároveň existovat jak u hlavního závazkového právního vztahu, tak u vedlejšího (akcesorického) závazkového právního vztahu. Ve výše uvedeném příkladě by např. ručitel a věřitel (zhotovitel) měli každý své bydliště v různém státě.

Výše uvedený akcesorický vztah daný zajištěním hlavního závazkového právního vztahu však neplatí bezvýjimečně pro všechny zajišťovací prostředky. Například bankovní záruka není závislá na zajišťovaném závazku, proto zde neplatí akcesorický vztah a z toho důvodu nelze přítomnost mezinárodního prvku odvozovat od zajišťovaného závazkového právního vztahu.

K určení mezinárodního prvku nám může posloužit také nepřímý předmět⁸ závazkového právního vztahu. Mezinárodní prvek je pak dán vztahem věcí (ať již movitých či nemovitých), nehmotných výsledků lidské tvůrčí činnosti (např.

⁷ Též je označován také jako základní závazkový vztah.

⁸ Resp. objekt.

vynálezů) a práv (např. postoupení pohledávky) k zahraničí. Při zajištění obchodních závazkových vztahů například zástavním právem můžeme najít mezinárodní prvek v objektu zástavy, která se nachází na území cizího státu (např. nemovitost či cenný papír).

Neméně významným hlediskem pro určení přítomnosti mezinárodního prvku v právních vztazích vznikajících při zajištění závazků jsou právně významné skutečnosti pro vznik a existenci závazkového právního vztahu, jež nastaly nebo mají nastat v zahraničí. Tyto skutečnosti mohou spočívat např. v jednostranném právním úkonu ručitele, kterým činí ručitelské prohlášení vůči věřiteli.

Díky internacionálnímu dopadu mezinárodního obchodu dochází v oblasti závazkových právních vztahů často k prolínání více různých mezinárodních prvků daných současně u konkrétního obchodního závazkového vztahu. V těchto případech je pak důležité určit, který z více mezinárodních prvků má největší sílu vztahu k zahraničí.

1.2 Zajištění obchodních závazků ve vztazích s mezinárodním prvkem

Obchodní závazkové vztahy v mezinárodním obchodě se od vnitrostátních obchodních závazkových vztahů mimo jiné liší tím, že mají určitý vztah k zahraničí a tento vztah je vyjádřen právě přítomností mezinárodního prvku.

1.2.1 Účel zajištění obchodních závazkových vztahů

Cílem oprávněného (věřitele) je, aby závazek, který vznikl z obchodního závazkového vztahu, byl řádně a včas povinným (dlužníkem) splněn. Proto je žádoucí mít k dispozici dostatek informací o svém obchodním partnerovi dříve, než dojde ke vzniku obchodního závazkového vztahu. Tím se do značné míry můžeme vyvarovat celé řady potíží spojených s dlužníkovou povinností plnit řádně a včas své závazky. Ne vždy se nám však podaří si důkladně prověřit bonitu

a důvěryhodnost protější strany. Za této situace se pak nemůžeme zcela vyvarovat rizika nesplnění povinnosti povinnou stranou vyplývajícího z obchodního závazkového vztahu. Obava z rizika neznalosti smluvní protistrany může v krajním případě vyústit až k odmítnutí uzavřít daný kontrakt. I přes to lze zmíněné riziko kontrolovat pomocí určitých právních prostředků, které nám dává právní řád k dispozici. Jejich účelem je zejména posílit hmotněprávní či procesněprávní postavení oprávněného a usnadnit tak případné vymáhání splatného závazku soudní cestou.⁹ Některé právní prostředky mohou podle svého charakteru upevnit vedle hmotněprávního nebo procesněprávního postavení i ekonomické postavení oprávněného, což je též velmi žádoucí. Zmíněné právní prostředky nám tedy umožňují zajistit řádné a včasné splnění obchodních závazkových vztahů. Takovéto prostředky pak souhrnně označujeme jako zajišťovací prostředky popř. zajišťovací instrumenty.

Podstatou zajištění (obchodních) závazků je vznik vedle již existujícího (obchodního) závazkového vztahu nového závazkového právního vztahu, ze kterého věřiteli vznikají vůči dlužníkovi další práva, která dosud neměl a která posilují jeho právní postavení. Nově vzniklý závazkový právní vztah má vůči původnímu (hlavnímu) závazkovému vztahu vedlejší povahu a označuje se také jako tzv. zajišťovací vztah. Pro zajišťovací (vedlejší) závazkový právní vztah je charakteristické, že je odvozen od zajišťovaného (hlavního) závazkového právního vztahu. Jedná se tedy o tzv. akcesorický právní vztah. Z toho pak logicky vyplývá, že závazkový právní vztah vzniklý ze zajištění nemůže existovat, resp. vzniknout bez toho aniž by právoplatně existoval zajišťovaný (hlavní) závazkový právní vztah. Stejně tak obsah zajišťujícího závazkového právního vztahu je nutně odvozen od obsahu zajišťovaného závazkového právního vztahu. Akcesorita však neplatí bezvýjimečně u všech zajišťovacích prostředků. Příkladem může být bankovní záruka.

⁹ FALDYNA, F., HUŠEK, J., POHL, T. *Zajištění a zánik obchodních závazků*. 2. vyd., Praha: ASPI, a.s., 2007. s. 1.

1.2.2 Funkce zajištění obchodních závazkových vztahů

Přes různorodou povahu jednotlivých zajišťovacích prostředků mají všechny jednu shodnou stěžejní funkci, a tou je funkce zajišťovací. Jedná se o primární funkci, která určuje hlavní charakter těchto prostředků. Zajišťovací funkce přispívá ke zvýšení právní jistoty ohledně řádného a včasného splnění závazku.

Zajišťovací prostředky mohou mít i další funkce, které jsou dány způsobem, jakým je realizována primární zajišťovací funkce a které mohou významnou měrou přispět k řádnému a časnému splnění závazku.

Jedná se zejména o funkci uhrazovací, kterou můžeme nalézt u celé řady zajišťovacích prostředků, jako např. u nejvýznamnějšího z nich, a to zástavního práva. Uhrazovací funkce spočívá v tom, že jestliže dlužník nesplní řádně a včas splatný závazek, pak zde existuje možnost, aby se věřitel uspokojil alternativní cestou (např. z prodeje zastavené věci). Uhrazovací funkce je ze sekundárních funkcí zajišťovacích prostředků asi tou nejvýznamnější, protože právě ta nám může zřejmě nejúčinněji pomoci k řádnému a včasnému splnění závazku v případě, že tak neučiní dlužník sám.

Další sekundární funkcí, kterou můžeme nalézt u zajišťovacích prostředků, je funkce preventivní. Preventivní působení těchto zajišťovacích prostředků můžeme spatřovat v hrozbě jistých negativních následků, které mohou nastat v případě, že dlužník řádně a včas nesplní svůj závazek. Tyto negativní následky se mohou projevit v rovině hmotněprávní (např. výhrada vlastnictví), procesněprávní (např. notářská doložka o přímé vykonatelnosti) i hospodářské (např. zadržovací právo). Z pohledu dlužníka lze proto mluvit o funkci donucovací, neboť mu při nesplnění závazku hrozí určitý negativní následek.

Některé zajišťovací prostředky (např. smluvní pokuta) mají sankční povahu, protože trestají dlužníka v okamžiku, kdy nesplní řádně a včas svůj závazek. Mají tedy vedle primární zajišťovací funkce i funkci sankční. Sankce zpravidla spočívá v majetkové újmě dlužníka. Sankce sama obvykle nenahrazuje původní závazek, proto je dlužník i nadále povinen jej splnit.

Opomenout bychom neměli ani funkci platební, která do značné míry souvisí s funkcí uhrazovací. Typickým zajišťovacím prostředkem s platební funkcí je bankovní záruka. Tato funkce je však charakteristická zejména pro platební prostředky (např. akreditiv, dokumentární inkaso, směnka či šek) široce využívané v obchodním styku. Účelem platebních prostředků je zajistit hladký a bezpečný průběh platby. V tomto smyslu se též dají považovat za jistou formu zajištění závazku. Pokud se blíže zaměříme na podstatu uhrazovací a platební funkce zajišťovacích resp. platebních prostředků, můžeme konstatovat, že uhrazovací funkce má obecnější pojetí ve srovnání s funkcí platební. Uhrazovací funkce zajišťovacích prostředků spočívá v alternativním způsobu uspokojení závazku pro případ, že nebyl splněn dlužníkem. K alternativnímu uspokojení splatné pohledávky může dojít různým způsobem, který bude dán podstatou konkrétního zajišťovacího prostředku (např. postoupení pohledávky x prodej zástavy). Naproti tomu užší pojetí platební funkce je vyjádřeno nárokem pouze na platbu. Podle mého názoru je pak možné platební funkci v tomto smyslu chápat jako specifický druh uhrazovací funkce, neboť platba je konkrétním vyjádřením úhrady.

1.2.3 Specifika zajištění závazkových vztahů v mezinárodním obchodním styku

V mezinárodním obchodním styku dochází k uzavírání kontraktů mezi obchodními partnery z různých zemí světa. To však s sebou nese oproti vnitrostátním obchodním aktivitám zvýšené riziko neznalosti smluvní protistrany, podnikatelského a právního prostředí dané země, což může být dále umocněno geografickou odlehlostí daného území. I přes obtíže, které mohou nastat při prověřování bonity a důvěryhodnosti zahraničního obchodního partnera, bychom se o to měli za každé situace snažit, protože právě vysoká kvalita smluvní protistrany je leckdy nejúčinnější zárukou splnění smluvního závazku. Za všech okolností se však nemůžeme spoléhat pouze na bonitu a důvěryhodnost obchodního partnera, protože k porušení závazku může dojít i bez ohledu na vůli smluvní protistrany závazek splnit.

Z výše uvedených důvodů byla vytvořena celá řada zajišťovacích prostředků, které při jejich vhodné volbě výrazně posilují právní jistotu splnění závazku. Dobré je však na použití zajišťovacích prostředků myslet už v době vzniku hlavního závazkového právního vztahu, kdy má smluvní strana oprávněná ze závazku lepší možnost prosadit jeho použití.

Vnitrostátní obchodní závazkové vztahy se striktně řídí vnitrostátním právním řádem. V tomto ohledu se obchodní závazkové vztahy s mezinárodním prvkem liší tím, že zde existují odlišné právní řády, které se spolu dostávají do kolize. Při vzniku obchodních závazkových vztahů s mezinárodním prvkem a jejich zajištění je proto nutné zohlednit zásady, které určují, jakému právnímu řádu budou podřízeny a jaké důsledky z toho pro subjekty těchto vztahů plynou. Zpravidla je zde dána smluvním stranám možnost v rámci smluvní autonomie provést volbu rozhodného práva a ovlivnit tak právní režim jejich obchodního závazkového vztahu.

1.2.4 Třídění zajišťovacích prostředků

Zajišťovací prostředky můžeme rozlišovat podle různých hledisek. Základní členění uváděné v odborné právní literatuře spočívá v třídění zajišťovacích prostředků na dvě hlavní skupiny. První skupinu reprezentují zajišťovací prostředky věcně právní povahy, druhou skupiny reprezentují zajišťovací prostředky závazkově právní povahy.¹⁰ Věcně právní povahu mají např. zástavní právo, zadržovací právo nebo výhrada vlastnictví. Závazkově právní povahu mají např. ručení, bankovní záruka, uznání dluhu (závazku), zajišťovací převod práva, smluvní pokuta či dohoda o srážkách ze mzdy a jiných příjmů.

Další v odborné právní literatuře uváděné třídění je na záruky věcné a záruky osobní.¹¹ Tyto záruky se navzájem odlišují rozsahem majetkové podstaty určené k zajištění. Povahu osobní záruky má např. ručení či bankovní záruka.

¹⁰ KUČERA, Z., PAUKNEROVÁ, M., RŮŽIČKA, K. a kolektiv. *Právo mezinárodního obchodu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 160.

¹¹ KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Sv. II. 3. aktualiz. a dopl. vyd.* Praha: ASPI, a.s., 2002. s. 130.

K zajištění závazku v tomto případě slouží celý majetek subjektu, jenž zajištění poskytuje. Povahu věcné záruky má např. zástavní nebo zadržovací právo. Zde je závazek zajištěn výhradně konkrétně určenou majetkovou hodnotou. Proto je při zajišťování konkrétního závazku vhodné dobře zvážit riziko možného zániku nebo znehodnocení majetkové hodnoty, jež je objektem daného zajišťovacího prostředku (např. rychle se kazící zboží u zadržovacího práva), kvůli čemuž se může takovéto zajištění stát fakticky bezúčinným.

Jiným hlediskem členění prostředků zajištění závazků je okolnost, zda zajištění poskytuje přímo sám dlužník, nebo zda jej poskytuje třetí osoba odlišná od dlužníka.¹² Jestliže je zajištění poskytnuto třetí osobou, pak mají zajišťovací prostředky pouze podpůrnou povahu, která spočívá v tom, že třetí osoba je povinna plnit závazek až tehdy, pokud jej nesplní dlužník. Určité zajišťovací prostředky může poskytnout pouze sám dlužník. Jedná se zejména o uznání dluhu (závazku), smluvní pokutu, zajišťovací převod práva nebo dohodu o srážkách ze mzdy a jiných příjmů. Naproti tomu jiné zajišťovací prostředky může poskytnout pouze třetí osoba, a to např. ručení nebo bankovní záruku. Mezi zajišťovacími prostředky nalezneme i takové, které mohou být poskytnuty dlužníkem i třetí osobou (např. zástavní právo nebo zajištění postoupením pohledávky).

Významným kritériem třídění je i způsob vzniku zajišťovacího právního vztahu. Zajištění může vzniknout prostřednictvím dvoustranného právního úkonu (tzn. na základě smlouvy, což je nejčastější případ), jednostranného právního úkonu nebo ze zákona. Některé zajišťovací prostředky ke svému vzniku přímo vyžadují dohodu smluvních stran (např. smluvní pokuta). Jiné zajišťovací prostředky mohou vzniknout i pouhým jednostranným projevem vůle dlužníka či třetí osoby (např. uznání dluhu nebo ručení).

V platném právu se můžeme setkat s případy, kdy zajištění vzniká přímo ze zákona. V obchodním právu se jedná o zástavní právo a ručení. Příkladem může být zástavní právo dopravce k zásilce u smlouvy o přepravě věci.¹³ Za určitých

¹² KUČERA, Z., PAUKNEROVÁ, M., RŮŽIČKA, K. a kolektiv. *Právo mezinárodního obchodu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. s. 160.

¹³ Srov. § 628 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

okolností vzniká přímo ze zákona ručení příjemci zásilky.¹⁴ Zákonné ručení se vyskytuje i v právní úpravě obchodních společností a družstva.

Možné je nalézt i další kritéria klasifikace zajišťovacích prostředků jako například schopnost zajistit jak peněžitý tak nepeněžitý závazek, či výhradně peněžitý závazek (např. výhrada vlastnictví).

1.2.5 Druhy zajišťovacích prostředků

Jak vyplývá z předchozího výkladu, právo nám dává k dispozici široké spektrum právních prostředků sloužících k zajištění (obchodních) závazkových vztahů. Tyto prostředky mají často nesourodý charakter a z toho důvodu jejich právní úpravu nacházíme v různých právních předpisech. Stěžejní část z nich je však upravena v zákoně č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen občanský zákoník) a v zákoně č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen obchodní zákoník). Níže uvádím výčet právních instrumentů, jejichž hlavní funkcí je zajistit závazkový právní vztah:

Zajišťovací prostředky věcně právní povahy

- zástavní právo
- zadržovací právo
- výhrada vlastnického práva

Zajišťovací prostředky závazkově právní povahy

- ručení
- bankovní záruka
- smluvní pokuta
- uznání dluhu resp. závazku
- zajištění postoupením pohledávky

¹⁴ Srov. § 627 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

- zajišťovací převod práva
- finanční zajištění
- jistota
- dohoda o srážkách ze mzdy a jiných příjmů

Jak už bylo řečeno, v právu existují rovněž prostředky, které mají jinou primární funkci (např. platební) než zajišťovat závazky, nicméně je lze za určitých okolností k zajištění závazkových právních vztahů využít. Proto o nich lze podle mého názoru hovořit jako o zajišťovacích prostředcích v širším smyslu. Jedná se zejména o:

- akreditiv
- dokumentární inkaso
- zajišťovací směnku
- smluvní zálohu
- přistoupení k závazku
- změnu v osobě dlužníka
- notářskou resp. exekutorskou doložku o přímé vykonatelnosti
- advokátní úschovu
- notářskou úschovu
- (bankovní) jistotní účet

Mezi jednotlivými druhy zajišťovacích prostředků byla uvedena i smluvní záloha, k jejímuž poskytnutí však nestanovuje žádný zákon povinnost. Jedná se vlastně o smluvní ujednání v rámci smluvní volnosti stran, tzv. platební podmínku, která v sobě rovněž obsahuje zajišťovací funkci.

Mezi těmito výše uvedenými zajišťovacími prostředky nalezneme některé upravené pouze v obchodním zákoníku (např. bankovní záruka či uznání závazku), anebo pouze v občanském zákoníku (např. zástavní právo). Jiné z nich jsou alespoň

částečně upraveny v obou právních předpisech (např. ručení či smluvní pokuta). Obecnou právní úpravou je pro zajištění závazků občanský zákoník. Zvláštní ustanovení o zajištění závazků obsažené v obchodním zákoníku jsou pak v poměru speciality k ustanovením o závazcích v občanském zákoníku. Pokud tedy zvláštní právní úpravu nenajdeme v obchodním zákoníku, použijeme občanský zákoník jako *lex generalis*.

V oblasti zajištění obchodních závazkových vztahů pro nás tedy bude hlavním pramenem práva obchodní zákoník. Nicméně z hlediska toho, že obchodní zákoník neupravuje zdaleka všechny zajišťovací prostředky a některé, které upravuje, tak jen částečně (např. smluvní pokutu), tak v rozsahu, v jakém tuto právní úpravu neobsahuje, použijeme subsidiárně ustanovení občanského zákoníku. Právní úpravu občanského zákoníku použijeme při zajištění obchodních závazkových vztahů tedy pro zástavní právo k jiným objektům, než je obchodní podíl nebo cenný papír, podzástavní právo, dále pro zadržovací právo, zajišťovací převod práva, zajištění postoupením pohledávky a dohodu o srážkách ze mzdy a jiných příjmů.¹⁵ To neplatí pro ručení, bankovní záruku a uznání závazku, neboť v obchodním zákoníku nalezneme jejich komplexní úpravu. Komplexní právní úprava finančního zajištění původně obsažená v obchodním zákoníku byla zrušena a nahrazena novou právní úpravou v zákoně č. 408/2010 Sb., o finančním zajištění.

¹⁵ PLÍVA, S. *Obchodní závazkové vztahy*. 2. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2009. s. 75.

2 Rozhodné právo při zajištění závazků v mezinárodním obchodě

2.1 Základní způsoby úpravy soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem

Jak už bylo výše řečeno, závazkové vztahy a jejich zajištění v mezinárodním obchodě mají povahu soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem. V právních řádech jednotlivých států existují dva hlavní způsoby právní úpravy, kterými se tyto specifické právní vztahy řídí. První z nich je přímá metoda, druhá z nich je metoda kolizní.

2.1.1 Přímá metoda

Přímá metoda úpravy soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem spočívá v existenci tzv. přímých norem, které v sobě obsahují bezprostřední úpravu práv a povinností subjektů soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem. Jedná se tak o zvláštní hmotněprávní normy, které jsou přímo aplikovatelné, bez toho aniž by na ně nejprve musely odkázat normy kolizní.¹⁶

Přímé normy jsou nejčastěji obsaženy v mezinárodních smlouvách sjednávaných mezi státy, které mají na dané právní úpravě v této formě vlastní zájem. Přímě použitelnými se však stávají, až v okamžiku jejich včlenění do vnitrostátního právního řádu konkrétního státu ústavně předepsaným způsobem. V českém právním řádu se pak podle čl. 10 Ústavy ČR tyto vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal souhlas Parlament ČR a jimiž je Česká republika vázána, stávají jeho součástí. Stanoví-li tato mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použijí se ustanovení této mezinárodní smlouvy. Výše uvedené mezinárodní smlouvy pak mají aplikační přednost před vnitrostátními normami, které by jim odporovaly. Zákon o mezinárodním právu soukromém se o vztahu k mezinárodním smlouvám zmiňuje v § 2, kde stanoví, že ustanovení tohoto zákona se použije, jen

¹⁶ KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vyd. Brno: Doplněk, 2009. s. 24, 40 – 41.

pokud mezinárodní smlouva, jíž je Česká republika vázána, nestanoví něco jiného. To je uvedeno a zdůrazněno rovněž v § 756 obchodního zákoníku, který uvádí, že „*ustanovení tohoto zákona se použije, jen pokud mezinárodní smlouva, která je pro Českou republiku závazná a byla uveřejněna ve Sbírce zákonů, neobsahuje odlišnou úpravu.*“¹⁷

Vznik přímých norem ve formě mezinárodní smlouvy proto vede ve smluvních státech k postupné unifikaci práva v této oblasti. K nejvýznamnějším přímým normám v mezinárodním obchodě s velkým počtem signatářů a širokým unifikačním dopadem patří Vídeňská úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží z 11. dubna 1980, vyhlášená pod č. 160/1991 Sb. (dále jen „*Vídeňská úmluva*“). Zmíněná úmluva je výsledkem snahy o unifikaci kupní smlouvy na mezinárodní úrovni. Vídeňské úmluvě jsou podřízeny smlouvy o mezinárodní koupi zboží, jejichž smluvní strany mají místo podnikání v různých smluvních státech Vídeňské úmluvy, anebo pokud se má podle kolizních norem použít právního řádu některého ze smluvních států Vídeňské úmluvy.¹⁸ Kupní smlouvy v mezinárodním obchodě, které se nebudou podle výše uvedených pravidel řídit Vídeňskou úmluvou, budou podřízeny právnímu řádu některého státu určenému na základě příslušných kolizních norem, pokud nedošlo smluvními stranami k volbě rozhodného práva. To platí též pro určité právní otázky, které nejsou upraveny ve Vídeňské úmluvě.

Na rozdíl od přímých norem mezinárodního původu nejsou přímé normy vnitrostátního původu tolik běžné.

2.1.2 Kolizní metoda

Kolizní metoda je založena na existenci tzv. kolizních norem.¹⁹ Kolizní normy mají povahu zvláštních norem, neboť přímo neupravují práva a povinnosti subjektů soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem. Obsahují však určitá pravidla (kritéria), podle kterých se určí právní řád některého státu, jehož normám

¹⁷ ROZEHNALOVÁ, N. *Právo mezinárodního obchodu*. 2. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2006. s. 48.

¹⁸ Srov. článek 1 odst. 1 Vídeňské úmluvy.

¹⁹ KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vyd. Brno: Doplněk, 2009. s. 22 – 23.

bude daný právní vztah podřízen. Vlastní hmotněprávní úprava práv a povinností subjektů právních vztahů je pak obsažena až v konkrétních normách, na které nás kolizní normy odkázaly.

Pro vztah mezi přímou a kolizní metodou úpravy soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem platí, že jestliže daný právní vztah patří do předmětu úpravy některé z přímých norem, použijeme na něj přednostně těchto norem. Pokud však přímé normy určitou právní otázku neupravují, je nutné použít k její řešení příslušných hmotněprávních norem určených na základě kolizních norem. Z výše popsaného vztahu mezi přímou a kolizní metodou úpravy soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem tedy vyplývá, že přímé normy mají povahu norem zvláštních vůči normám kolizním, jež mají povahu obecnou. Kolizní metoda úpravy proto v těchto případech plní podpůrnou funkci vůči přímé metodě úpravy.²⁰

V kontextu stanovení rozhodného práva, tzn. právního řádu příslušného státu, jemuž bude daný soukromoprávní vztah s mezinárodním prvkem podřízen, je nutné zdůraznit, že v některých případech je nezbytné na jisté soukromoprávní vztahy s mezinárodním prvkem aplikovat tzv. imperativní (nutně použitelné) normy. Příslušné imperativní normy musejí být použity ještě dříve, než dojde ke stanovení rozhodného práva podle kolizních norem a podle jejich povahy také než dojde k použití přímých norem. Jedná se o normy, na jejichž bezpodmínečném použití mají dané státy zvláštní zájem. Patří sem zvláště normy z odvětví práva ústavního, správního, finančního a trestního.²¹ V oblasti obchodních závazkových vztahů se jedná o právní předpisy například zakazující vývoz nebo dovoz určitého druhu zboží, zakazující kartelové dohody apod.

Rozhodné právo se tedy na základě kolizní metody úpravy soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem určí podle pravidel uvedených v příslušných kolizních normách nebo na základě volby práva učiněné smluvními stranami právního vztahu, umožňují-li ji dané kolizní normy.

V okamžiku, kdy je rozhodné právo stanoveno na základě kolizních norem, použijeme pro úpravu daných právních vztahů hmotněprávní ustanovení právního

²⁰ KUČERA, Z., PAUKNEROVÁ, M., RŮŽIČKA, K. a kolektiv. *Právo mezinárodního obchodu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. s. 27 – 28.

²¹ KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vyd. Brno: Doplněk, 2009. s. 27, 35 – 36, 235.

řádu příslušného státu. Pokud však má být použito cizí právo a tato skutečnost může mít zásadně nepřijatelný negativní následek pro tuzemský právní řád, je možné tomu zamezit použitím tzv. výhrady veřejného pořádku. V českém právním řádu je výhrada veřejného pořádku upravena v § 36 zákona o mezinárodním právu soukromém, který stanoví že „*Právního předpisu cizího státu nelze použít, pokud by se účinky tohoto použití přičily takovým zásadám společenského a státního zřízení České republiky a jejího právního řádu, na nichž je nutno bez výhrady trvat*“. Vzhledem k povaze obchodních závazkových vztahů však nemá příliš široké uplatnění.

Je třeba, aby se každý právní vztah řídil právním řádem určitého státu. To platí i pro závazkové právní vztahy v mezinárodním obchodě a jejich zajištění. Pro úpravu práv a povinností subjektů závazkových právních vztahů je podstatný tzv. obligační statut,²² jímž se rozumí právní řád určitého státu. Rozhodným právem pro závazkové právní vztahy v mezinárodním obchodě je tedy právní řád některého státu určený podle hraničního určovatele v příslušné kolizní normě či stanovený na základě volby práva, pokud ji kolizí norma připouští, anebo přímé normy sjednané na mezinárodní úrovni mezi signatářskými státy. Pro vlastní úpravu práv a povinností subjektů závazkových právních vztahů v mezinárodním obchodě se použijí buď zvláštní hmotněprávní ustanovení pro tuto oblast nebo pokud taková ustanovení daný právní řád neobsahuje, hmotněprávní ustanovení určená pro vnitrostátní obchodní závazkové vztahy. V českém právu jsou těmito zvláštními hmotněprávními ustanoveními pro závazkové vztahy v mezinárodním obchodě § 729 až 755 obchodního zákoníku, které se použijí v případě, že se mají závazkové vztahy z mezinárodního obchodního styku řídit českým právním řádem, a mezinárodní smlouvy závazné pro Českou republiku nebo přímo použitelné právní předpisy Evropské unie nestanoví odlišnou úpravu.²³

Nesmíme však zapomenout, že obligační statut má své meze a proto jej není možné aplikovat na veškeré právní otázky, které s tímto závazkovým právním vztahem souvisejí. Pro některé právní otázky, které netvoří obsah daného

²² KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vyd. Brno: Doplněk, 2009. s. 129.

²³ KUČERA, Z., PAUKNEROVÁ, M., RŮŽIČKA, K. a kolektiv. *Právo mezinárodního obchodu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. s. 203 – 204.

závazkového právního vztahu, mohou existovat zvláštní kolizní normy, které nás mohou odkazovat na jiný právní řád, než je ten, jímž se řídí tento závazkový právní vztah. Patří sem například otázky způsobilosti osob k právům a právním úkonům, formy právního úkonu, otázky související s utvářením smluvního konsensu, incidenční otázky (např. otázky související se zjišťováním vad, způsob převzetí zboží, apod.), následky porušení závazkových právních vztahů a v neposlední řadě otázky týkající se zajištění závazkových právních vztahů.²⁴

V procesu určování rozhodného práva, kterým se bude konkrétní závazkový právní vztah v mezinárodním obchodě a jeho zajištění řídit, je nejprve nutné použít existující imperativní normy, následně příslušné přímé normy s vlastní hmotněprávní úpravou a nakonec v rozsahu, v jakém přímé normy právní úpravu neobsahují, kolizní normy, podle nichž stanovíme rozhodné právo.

Pro určení rozhodného práva (tzn. právního řádu určitého státu) slouží tzv. hraniční určovatelé, popř. hraniční ukazatelé či kolizní kritéria,²⁵ jež spočívají v určité skutečnosti významné pro příslušný druh soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem nebo jsou pro něj jinak významné. Jednotlivé hraniční určovatele nalezneme v dvoustranných kolizních normách²⁶ a můžeme je třídit podle souvislosti této skutečnosti:²⁷

- se subjektem právního vztahu – např.: státní příslušnost (*lex patriae*); právní řád, na základě kterého byla založena právnická osoba (*lex incorporationis*); bydliště fyzické osoby či sídlo právnické osoby (*lex domicilii*)
- s chováním účastníků, s věcí či hodnotou, jež je předmětem právního vztahu – např.: místo plnění (*lex loci solutionis*); místo výkonu práce (*lex loci laboris*); poloha věci (*lex rei sitae*); místo odeslání věci (*lex loci expeditionis*); místo určení věci (*lex loci destinationis*)
- s obsahem právního vztahu – např.: právní řád, jímž se řídí základní vztah (*lex causae*); forma právního úkonu;

²⁴ KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vyd. Brno: Doplněk, 2009. s. 300 – 305.

²⁵ Tamtéž s. 121.

²⁶ Tamtéž s. 112.

²⁷ Tamtéž s. 123 – 125.

- se skutečností, již vznikl právní vztah – např.: místo učinění právního úkonu (*lex loci actus*); místo uzavření smlouvy (*lex loci conclusionis contractus*); místo vzniku škody (*lex loci damni infecti*)
- s jinými skutečnostmi významnými pro příslušný právní vztah – např.: volba práva (*lex electa* či *lex voluntatis*); právo sídla soudu (*lex fori*); právo státu vlajky námořní lodi (*lex banderae*).

V různých kolizních normách se můžeme setkat s velkým množstvím rozličných hraničních určovatelů, které reflektují různorodost, specifickou a složitost společenských vztahů těmito normami regulovanými. Cílem je stanovit takové hraniční určovatele, které budou odpovídat vhodnému a spravedlivému uspořádání dotčených společenských vztahů. Pro úpravu určitých právních otázek může být v jednotlivých kolizních normách stanoveno i více hraničních určovatelů současně. Může se například jednat o hraniční určovatel stanovený jako náhradní pro případ, že základní hraniční určovatel v dané situaci selže (např. nelze z nějakého důvodu určit státní příslušnost). Dále se může jednat o složený hraniční určovatel, který se skládá z několika kolizních kritérií daných kumulativně, a jejichž současné naplnění je třeba k jeho uplatnění. Doplňme ještě, že pro právní úpravu vztahů s mezinárodním prvkem je typická tzv. mozaiková úprava spočívající v regulaci jednotlivých složek téhož právního vztahu různými právními řády.

2.2 Kolizní normy a kvalifikační problém

Abychom mohli použít určitou kolizní normu k určení rozhodného práva pro konkrétní soukromoprávní vztah s mezinárodním prvkem, je nejprve třeba tento vztah právně kvalifikovat. Správná právní kvalifikace daného soukromoprávního vztahu s mezinárodním prvkem je nám pak vodítkem k tomu, pod který z právních pojmů uvedených v jednotlivých kolizních normách jej podřadit. Právní kvalifikace spočívá ve správném zhodnocení právní povahy příslušného soukromoprávního vztahu s mezinárodním prvkem a určení, o jaký právní institut se jedná. Jestliže by totiž nebyla provedena právní kvalifikace daného soukromoprávního vztahu

s mezinárodním prvkem, pak by nebylo možné aplikovat žádnou z kolizních norem, neboť kolizní normy řeší vždy výběr rozhodného práva pro určitý právní vztah.

Kolizní normy samy neobsahují hmotněprávní úpravu a proto je nutné právní kvalifikaci (tzn. podřazení pod některý z právních pojmů) v konkrétním případě provést na základě hmotněprávních norem některého právního řádu. V této fázi ještě ale nevíme, kterým právním řádem se bude daný právní vztah nakonec řídit. To nebude překážkou v případech, kdy všechny dotčené právní řády budou daný případ kvalifikovat shodným způsobem. Určité problémy mohou nastat až v okamžiku, kdy dotčené právní řády kvalifikují daný případ rozdílným způsobem. Jedná se o tzv. konflikt kvalifikací či kvalifikační problém.²⁸ Potom totiž vznikají potíže s určením příslušné kolizní normy. Příčiny vedoucí k rozdílné právní kvalifikaci určité právní otázky mohou být dány zejména neexistencí úpravy některých institutů cizího práva v tuzemském právu či rozdíly v systematickém uspořádání cizího a tuzemského práva. Východiskem z kvalifikačního problému je vyřešit, na základě kterého z dotčených právních řádů se provede hodnocení daného soukromoprávního vztahu s mezinárodním prvkem tak, aby mohla být nalezena příslušná kolizní norma. Existuje několik způsobů řešení kvalifikačního problému, které se od sebe liší zprvce podle toho, do jaké míry jsou dílčí součástí rozhodované věci a jejich právní úprava relativně samostatné, zadruhé podle toho, ve které fázi rozhodování o dané věci kvalifikační problém vzniká.

I přes akcesorickou povahu většiny zajišťovacích prostředků můžeme zajišťovací právní vztahy považovat za relativně samostatné. V případě, že se při hodnocení zajišťovacího právního vztahu vyskytne nějaký kvalifikační problém, použije se k jeho řešení hmotněprávních norem legis fori, tzn. tuzemského práva, na základě kterého se určí, pod který z právních pojmů v rozsahu kolizní normy případ patří, čímž dojde k identifikaci příslušné kolizní normy, prostřednictvím které konečně určíme rozhodné právo pro daný zajišťovací právní vztah. Jestliže však zjistíme, že se jedná o právní vztah, který náš tuzemský právní řád nezná a tudíž ani neupravuje, bude třeba důkladně analyzovat jeho povahu s ohledem na účel, ke kterému slouží a následky, které může vyvolat. Na základě této analýzy bychom pak měli využít analogie a aplikovat na daný právní vztah kolizní normu

²⁸ KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vyd. Brno: Doplněk, 2009. s. 142.

upravující nejbližší příbuznou problematiku. V těchto případech pak může dojít k tomu, že bude-li nakonec rozhodným právem cizí právní řád a daný právní vztah byl prvotně kvalifikován podle lex fori jako zajišťovací, tak takto nadále posuzován s ohledem na hmotněprávní úpravu tohoto cizího právního řádu být nemusí.

V českém právním řádu je kolizní normou, která se výslovně zmiňuje o institutu zajištění závazků, § 11 zákona o mezinárodním právu soukromém. Jak už bylo řečeno, předpokladem pro použití kolizní normy je zhodnocení právní povahy daného vztahu a určení příslušného právního institutu, pod který je možné ho zařadit. V kontextu zajištění závazků je proto třeba se blíže zaměřit na obsah pojmu zajištění (viz § 11 zákona o mezinárodním právu soukromém). V zákoně o mezinárodním právu soukromém však výklad tohoto pojmu nenajdeme. Protože se ale jedná o právní předpis navazující na ostatní právní předpisy soukromého práva, je žádoucí pojem zajištění interpretovat obdobným způsobem, jako je interpretován v příslušných hmotněprávních normách občanského a obchodního práva, jež obsahují stěžejní část právní úpravy jednotlivých zajišťovacích prostředků. Zde se však setkáváme se stejným problémem, neboť žádná z těchto norem výklad pojmu zajištění neuvádí. Jak občanský zákoník, tak obchodní zákoník pojem zajištění používají v nadpisech svých dílčích pasáží upravujících vybrané zajišťovací prostředky. V občanském zákoníku se jedná o část první, hlavu osmou, oddíl pátý: „Zajištění závazků“, kde jsou uvedeny následující zajišťovací prostředky: smluvní pokuta, ručení, dohoda o srážkách ze mzdy a jiných příjmů, zástavní smlouva, zajištění závazků převodem práva, zajištění postoupením pohledávky, jistota a uznání dluhu. V obchodním zákoníku se jedná o část třetí, hlavu první, díl šestý: „Zajištění závazků“ kde jsou uvedeny následující zajišťovací prostředky: smluvní pokuta (některá ustanovení), ručení, bankovní záruka a uznání závazku. Nejedná se zřejmě o výčet konečný, neboť najdeme i další zajišťovací prostředky upravené v jiných částech těchto zákonů. Takovými zajišťovacími prostředky jsou např. výhrada vlastnictví (§ 601 občanského zákoníku) v kupní smlouvě či zástavní právo dopravce k zásilce (§ 628 obchodního zákoníku) ve smlouvě o přepravě věci či zástavní právo k obchodnímu podílu (§ 117a obchodního zákoníku). Jedná se o zajišťovací prostředky uvedené ve zvláštních částech těchto zákonů u jednotlivých smluvních typů, a to s ohledem na jejich

specifickou povahu, charakteristickou pro daný smluvní typ. Výše uvedený výčet proto zřejmě nemůžeme považovat za taxativní a je třeba dále pod pojem zajištění rovněž zahrnout nejen tyto zvláštní zajišťovací prostředky, ale také další právní vztahy mající charakter zajišťovacích prostředků, přičemž při jejich specifikaci je třeba vycházet z výše uvedeného teoretického vymezení zajišťovacích právních vztahů (prostředků) jako právních vztahů, jejichž účelem je posílit právní postavení (hmotněprávní či procesněprávní) věřitele ve vztahu k dlužníkovi vznikem nových práv věřitele, jež dosud neměl a která mu vznikají z tohoto vedlejšího (zajišťovacího) právního vztahu. Vrátime-li se zpět k předpokladům použití kolizní normy, můžeme na základě výše uvedeného konstatovat, že pod § 11 zákona o mezinárodním právu soukromém budou spadat všechny právní vztahy mající charakter zajišťovacích prostředků. Takto široké chápání zajišťovacích prostředků zde má však i svá úskalí, spočívající v možných potížích se zpětným zařazením takového konkrétního zajišťovacího právního vztahu pod některý z hmotným právem upravených institutů. Pokud se takové potíže vyskytnou, bude třeba posoudit, do jaké míry takový právní vztah naplňuje charakteristické znaky právem upravených zajišťovacích prostředků, a to z toho důvodu, aby ho bylo možné pokládat pro účely § 11 zákona o mezinárodním právu soukromém za zajištění závazků.

Například poměrně běžně v praxi českých bank používaným institutem, který však náš právní řád nezná, je patronátní prohlášení. Kupříkladu v Německu je patronátní prohlášení považováno za nepravou smlouvu ve prospěch třetího, naproti tomu v Rakousku je patronátní prohlášení považováno za jednostranný právní úkon. Patronátní prohlášení se používá jako zvláštní forma zajištění a v závislosti na jeho formulaci může mít značně rozdílné právní účinky. Jedná se typicky o prohlášení mateřské společnosti vůči poskytovateli úvěru dceřiné společnosti ke zvýšení jistoty při poskytování úvěru. V tzv. silném patronátním prohlášení se zavazuje mateřská společnost uhradit závazky dceřiné společnosti v případě, že ta je zcela neuhradí. Vzhledem k tomu, že české právo tento institut neupravuje, bude třeba uvážit, do jaké míry tento institut vykazuje znaky charakteristické pro

zajišťovací prostředky naším právem upravené, tak aby jej bylo možné pod některý z nich pořadit a vyhledat příslušnou kolizní normu pro určení rozhodného práva.²⁹

2.3 Vzájemný vztah mezi kolizními normami

V českém právním řádu jsou kolizní normy soustředěny především v zákoně o mezinárodním právu soukromém. V souvislosti s členstvím České republiky v Evropské unii jsou pro nás závazné i právní předpisy Evropské unie, které rovněž obsahují kolizní normy, jimiž je třeba se řídit. Ty jsou dnes soustředěny v předpisech sekundárního práva a to zejména v nařízeních a směrnicích.³⁰ Nařízení jsou přímo použitelné a mají aplikační přednost před zákony členských států Evropské unie v rozsahu jejich působnosti. Národní kolizní normy jednotlivých členských států se nadále užijí v rozsahu, ve kterém nařízení neupravuje dané otázky.³¹

Pro oblast smluvních závazkových vztahů má klíčový význam již zmiňované Nařízení Řím I (o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy), které v roce 2009 nahradilo tzv. Římskou úmluvu³² (o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy), k níž Česká republika přistoupila v souvislosti s jejím členstvím v Evropské unii.

Nařízení Řím I představuje de facto transformaci Římské úmluvy do podoby nařízení Evropské unie. Nařízení Řím I přineslo v neposlední řadě modernizaci, aktualizaci a doplnění kolizní úpravy smluvních závazkových vztahů na evropské úrovni. Vzhledem k povaze nařízení jako pramene práva Evropské unie s obecnou závazností a bezprostřední působností ve všech členských státech Evropské unie došlo s přijetím Nařízení Řím I v rozsahu předmětu jeho úpravy

²⁹ REITHMANN, CH., MARTINY, D. *Internationales Vertragsrecht – Das internationale Privatrecht der Schuldverträge*. 7. neu bearbeitete Auflage. Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt, 2010. s. 654, 655.

³⁰ PAUKNEROVÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. Praha: C.H. Beck, 2008. s. 39 – 43.

³¹ REITHMANN, CH., MARTINY, D. *Internationales Vertragsrecht – Das internationale Privatrecht der Schuldverträge*. 7. neu bearbeitete Auflage. Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt, 2010. s. 39, 52.

³² Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, otevřená k podpisu v Římě dne 19. června 1980, v České republice publikovaná pod č. 64/2006 Sb.m.s.

v oblasti smluvních závazkových vztahů k nahrazení dosavadní vnitrostátní kolizní úpravy v těchto státech. Mimo jiné jedním z důvodů přijetí Nařízení Řím I, který je přímo uveden v odrážce 6 preambule tohoto dokumentu, je že *„řádné fungování trhu vyžaduje v zájmu zlepšení předvídatelnosti výsledku sporů, jistoty ohledně rozhodného práva a volného pohybu soudních rozhodnutí, aby kolizní normy platné v členských státech určovaly stejný právní řád bez ohledu na zemi soudu, u kterého byla žaloba podána.“*

S ohledem na předmět úpravy Nařízení Řím I mají s tímto nařízením úzkou souvislost a vazbu zejména Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II) a Nařízení Rady (ES) č.44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (tzv. nařízení Brusel I), na které byl brán při tvorbě a přijetí Nařízení Řím I ohled v zájmu jejich vzájemného souladu. O Nařízení Řím I a Řím II pak můžeme říci, že tvoří stěžejní základ kolizní úpravy evropského mezinárodního práva soukromého.

Pro určení, kterými kolizními normami se bude daný smluvní závazkový vztah s mezinárodním prvkem řídit, bude rozhodující okamžik jeho vzniku a rozsah věcné působnosti příslušných kolizních norem. Římská úmluva se na základě článku 10 Ústavy ČR dne 1. července 2006 stala součástí našeho právního řádu³³ a proto v případě, kdy Římská úmluva stanoví něco jiného než zákon, použije se této úmluvy. Římská úmluva je tedy v rozsahu svého předmětu úpravy přednostně aplikována na smluvní závazkové vztahy, které vznikly od 1. července 2006. Na rozdíl od toho smluvní závazkové vztahy, které vznikly před tímto datem, se nadále řídí zákonem o mezinárodním právu soukromém. Na základě článku 28 Nařízení Řím I, kde je stanovena časová působnost tohoto nařízení na 17. prosince 2009, se na smluvní závazkové vztahy, které vznikly po 17. prosinci 2009, se použije tohoto nařízení v rozsahu jeho předmětu úpravy.

³³ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 64/2006 Sb. m. s. o Úmluvě o přistoupení České republiky, Estonské republiky, Kyperské republiky, Lotyšské republiky, Litevské republiky, Maďarské republiky, Republiky Malta, Polské republiky, Republiky Slovinsko a Slovenské republiky k Úmluvě o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, otevřené k podpisu v Římě dne 19. června 1980, a k Prvnímu a Druhému protokolu o jejím výkladu Soudním dvorem Evropských společenství, podepsané v Lucemburku dne 14. dubna 2005.

V této souvislosti je třeba ještě zmínit článek 25 Nařízení Řím I, který vymezuje vztah tohoto nařízení k mezinárodním smlouvám obsahujícím kolizní normy pro smluvní závazkové vztahy, jimiž jsou členské státy Evropské unie vázány. Článek 25 Nařízení Řím I v prvním odstavci uvádí: „*Tímto nařízením není dotčeno použití mezinárodních úmluv, jejichž stranou je jeden nebo více členských států ke dni přijetí tohoto nařízení a které stanoví kolizní normy pro smluvní závazkové vztahy.*“ Avšak hned v druhém odstavci uvádí, že: „*Toto nařízení se však použije mezi členskými státy přednostně ve vztahu k úmluvám uzavřeným výlučně mezi dvěma a více členskými státy v rozsahu, ve kterém se týkají oblastí upravených tímto nařízením.*“ Cílem je v evropském prostoru práva dosažení jednotné kolizní úpravy v oblasti smluvních závazkových vztahů vedoucí k posílení právní jistoty a předvídatelnosti kolizních norem.³⁴

2.4 Rozhodné právo pro zajišťovací právní vztahy

Jak z výše uvedeného výkladu vyplývá, na smlouvy, které vznikají ze zajištění smluvních závazkových vztahů s mezinárodním prvkem vzniklých po 17. prosinci 2009, se použije v rozsahu jeho předmětu úpravy Nařízení Řím I. Avšak, jak bude vysvětleno níže, na některé právní vztahy, které vznikají ze zajištění smluvních závazkových vztahů, bude třeba i nadále aplikovat autonomní mezinárodní právo soukromé.

Poznamenejme hned na úvod, že Nařízení Řím I ani Římská úmluva na rozdíl od zákona o mezinárodním právu soukromém žádné zvláštní ustanovení o zajištění závazků neobsahuje. I přes to je však možné z Nařízení Řím I určitá kolizní pravidla aplikovatelná na zajišťovací právní vztahy odvodit.

Vzhledem k tomu, že je věcná působnost Nařízení Řím I vymezena na smluvní závazkové vztahy podle občanského a obchodního práva v případě kolize právních řádů,³⁵ budou se zajišťovací smlouvy, jimiž se zřizují zajišťovací prostředky, řídit právě tímto nařízením. Zaměříme-li se blíže na povahu

³⁴ Srov. preambule odst. 16 Nařízení Řím I.

³⁵ Srov. článek 1 odst. 1 Nařízení Řím I.

jednotlivých zajišťovacích prostředků a budeme-li se držet jejich základního třídění, můžeme rozlišovat zajišťovací prostředky závazkově právní povahy (např. ručení, bankovní záruka nebo smluvní pokuta) a zajišťovací prostředky věcně právní povahy (např. zástavní právo, zadržovací právo nebo výhrada vlastnického práva). Jak už je z charakteru tohoto třídění patrné, nebude vzhledem k uvedenému rozsahu věcné působnosti Nařízení Řím I možné použít toto nařízení na věcná práva vyplývající ze zajišťovacích prostředků věcně právní povahy.

V rozsahu věcné působnosti, která není obsažena v Nařízení Řím I, použijeme na právní vztahy ze zajišťovacích prostředků i nadále zákon o mezinárodním právu soukromém. Ten totiž ve svém § 11 uvádí, že právní řád určený podle § 9 nebo § 10 tohoto zákona platí také pro zajištění závazků, pokud z úmyslu účastníků nebo povahy věci nevyplývá něco jiného. Z tohoto vymezení lze dovodit, že se vztahuje na zajištění věcně právní i závazkově právní povahy.

Vrátíme-li se zpět k věcné působnosti Nařízení Řím I a zajištění závazků, je třeba upozornit na vynětí závazkových vztahů vyplývajících ze směnek a šeků z věcné působnosti tohoto nařízení. Pokud se tedy bude jednat např. o směnečné rukojemství, bude třeba na tyto vztahy aplikovat kolizní ustanovení obsažená v zákoně směnečném a šekovém č. 191/1950 Sb. Situace však může být jiná v okamžiku, kdy směnku použijeme k zajištění závazku na základě dohody o zajišťovací funkci směnky. V tomto případě se nebude jednat o vztah vyplývající ze směnky, protože směnka sama zde není předmětem hlavního závazkového právního vztahu a proto lze na tento právní vztah připustit aplikaci Nařízení Řím I.

Jak už bylo řečeno, Nařízení Řím I žádné zvláštní ustanovení o zajištění závazků neobsahuje. Ovšem pokud se podrobněji zaměříme na článek 12 tohoto nařízení, jenž obsahuje výčet právních otázek, které se budou řídit stejným rozhodným právem jako smlouva (tzn., že hraničním určovatelem je zde *lex causae*), zjistíme, že tento výčet je vzhledem k uvedenému výrazu „zejména“ pouze demonstrativní³⁶ a proto lze připustit, že sem můžeme rovněž zařadit

³⁶ BĚLOHLÁVEK, A. J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I*. Komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. s. 1493.

přínejmenším zajišťovací prostředky závazkově právní povahy.³⁷ Například A. J. Bělohávek výslovně uvádí, že podle ustanovení článku 12 Nařízení Řím I se posuzuje smluvní pokuta,³⁸ což je právě zajišťovací prostředek závazkově právní povahy.

Jestliže bychom měli určité výhrady k zahrnutí zajišťovacích prostředků pod článek 12 Nařízení Řím I, pak bychom museli v případě neexistence volby práva použít pro určení rozhodného práva u zajišťovacích vztahů článek 4 tohoto nařízení. Ten totiž obsahuje některé hraniční určovatele, které je možné aplikovat na zajišťovací vztahy. Jedná se o místo obvyklého bydliště strany povinné poskytnout plnění charakteristické pro smlouvu³⁹ a o obecnou zásadu nejužšího spojení.⁴⁰ Vzhledem k povaze zajišťovacích prostředků a jejich úzké vazbě na hlavní závazkový právní vztah použijeme s ohledem na zásadu nejužšího spojení rozhodné právo hlavního závazkového právního vztahu (tzn. *lex causae*), zde však platí výjimka u smluv, jejichž předmětem je věcné právo k nemovitosti, pro které platí hraniční určovatel *lex rei sitae*.⁴¹ Protože v celé řadě případů nebude možné u některých zajišťovacích prostředků určit charakteristické plnění, jímž je plnění, kterým se určitý smluvní typ liší od ostatních smluvních typů,⁴² bude z tohoto důvodu lépe využitelným hraničním určovatelem obecná zásada nejužšího spojení. Zásada nejužšího spojení by navíc měla být užita až v okamžiku, kdy není možné určit charakteristické plnění.⁴³ Je však nutné zdůraznit, že jak aplikace článku 12, tak i článku 4 Nařízení Řím I, povede ve většině případů k určení shodného rozhodného práva.

³⁷ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. Praha: C.H. Beck, 2008. s. 241.

³⁸ BĚLOHLÁVEK, A. J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I*. Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 1497.

³⁹ Srov. článek 4, odst. 2 Nařízení Řím I.

⁴⁰ Srov. článek 4, odst. 3 Nařízení Řím I.

⁴¹ Srov. článek 4, odst. 1 Nařízení Řím I.

⁴² KUČERA, Z., PAUKNEROVÁ, M., RŮŽIČKA, K. a kolektiv. *Právo mezinárodního obchodu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. s. 214.

⁴³ REITHMANN, CH., MARTINY, D. *Internationales Vertragsrecht – Das internationale Privatrecht der Schuldverträge*. 7. neu bearbeitete Auflage. Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt, 2010. s. 159.

2.4.1 Věcně právní zajišťovací prostředky

Mezi právní prostředky zajištění závazkových vztahů věcně právní povahy patří zejména zástavní právo, zadržovací právo a výhrada vlastnického práva. Při určování rozhodného práva pro právní vztahy z věcně právních zajišťovacích prostředků, je třeba vycházet z jejich povahy a na základě ní použít příslušnou kolizní normu pro jeho stanovení.

Je možné přijmout názor, že se práva a povinnosti smluvních stran ze zajišťovací smlouvy, která upravuje zajištění věcně právní povahy, budou řídit vzhledem k článku 12 odst. 1 písm. b) Nařízení Řím I právem rozhodným pro hlavní (zajišťovaný) závazkový právní vztah.⁴⁴

Jak už bylo uvedeno výše, Nařízení Řím I obsahuje zvláštní ustanovení pro smlouvy, jejichž předmětem je věcné právo k nemovité věci. Tímto ustanovením je článek 4 odst. 1 písm. c), který obsahuje hraniční určovatelské místo polohy nemovitosti a který stanoví, že pokud nebyla provedena volba rozhodného práva, řídí se smluvní závazkový vztah, jehož předmětem je věcné právo k nemovitosti, právem země, ve které se nemovitost nachází. Z toho plyne, že pokud bude předmětem věcně právního zajišťovacího prostředku (např. zástavního práva) nemovitá věc, potom se tato zajišťovací smlouva v rozsahu vzájemných práv a povinností smluvních stran bude řídit právním řádem státu, na jehož území se tato nemovitost nachází.

Na právní vztahy z věcně právních zajišťovacích prostředků vůči třetím osobám bude třeba aplikovat autonomní mezinárodní právo soukromé, neboť do rozsahu věcné působnosti Nařízení Řím I nespádají věcná práva. Zákon o mezinárodním právu soukromém se o zajištění závazků zmiňuje ve svém § 11, ve kterém uvádí, že právní řád určený podle § 9 nebo § 10 tohoto zákona platí rovněž pro zajištění závazků, pokud z úmyslu účastníků nebo povahy věci nevyplývá něco jiného. Z toho tedy vyplývá, že pro zajištění závazků platí subsidiární použití stejného právního řádu jako pro hlavní závazkový právní vztah

⁴⁴ PAUKNEROVÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. Praha: C.H. Beck, 2008. s. 241.; s odkazem na CZERNICH, D., WEISS, H. (Hrg.): *EVÜ. Das Europäische Schuldvertragsübereinkommen, Kommentar*, Orac, Wien, 1999, marg. č. 35.

(tzn. že hraničním určovatelem je zde *lex causae*), v případě že z úmyslu účastníků nebo povahy věci nevyplývá něco jiného. Úmyslem účastníků je zde myšleno provedení volby práva pro daný zajišťovací právní vztah. Vezmeme-li však v potaz charakter zajišťovacích prostředků věcně právní povahy, obecně platí, že povaze věci lépe odpovídá použití hraničního určovatele pro věcná práva (toto ale, jak bude uvedeno níže, neplatí bez výjimky). Ty nalezneme v zákoně o mezinárodním právu soukromém v § 5 a § 6, hraničním určovatelem je zde pak místo polohy věci. Proto pro věcně právní zajišťovací prostředky, jejichž předmětem bude nemovitost nebo věc movitá, použijeme právního řádu určeného podle místa polohy věci. Vzhledem k tomu se budou např. vlastnické vztahy k nemovitostem na území České republiky, vydržovací právo či zápisy nemovitostí do veřejných knih řídit právním řádem České republiky.⁴⁵

Zaměříme-li se blíže na formulaci § 11 zákona o mezinárodním právu soukromém, jsou zde hraniční určovatel volba práva (vyjádřena slovy „z *úmyslu účastníků*“) a hraniční určovatel odpovídající povaze věci (u věcně právních zajišťovacích prostředků se jedná o místo polohy věci) postaveny naroveň. Z tohoto důvodu se může stát, že se dostanou vzájemně do konfliktu a bude třeba vyřešit, kterému z těchto hraničních určovatelů dát přednost. Nabízejí se zde dva způsoby řešení. Jedním z nich je použít analogii, a to s ohledem na formulaci § 10 odst. 1 zákona o mezinárodním právu soukromém,⁴⁶ kde je hraniční určovatel volby práva upřednostněn před hraničním určovatelem rozumného uspořádání daného vztahu (tzn. právní řád, jehož použití odpovídá rozumnému uspořádání daného vztahu). Druhým z nich je použití základních zásad soukromého práva, v tomto případě zásady autonomie vůle, jež se nejčastěji projevuje právě v právu závazkovém v podobě smluvní volnosti. Na základě toho lze tedy usuzovat, že přednost v tomto případě bude mít vůle účastníků, jejímž projevem je zde volba práva před povahou věci.

Určitou výjimku z výše uvedeného podle § 12 písm. e) zákona o mezinárodním právu soukromém představuje výhrada vlastnického práva

⁴⁵ POKORNÝ, M. *Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním – komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 27.

⁴⁶ „*Nezvolí-li účastníci rozhodné právo, řídí se jejich vztahy právním řádem, jehož použití odpovídá rozumnému uspořádání daného vztahu.*“

k převáděné movité věci, na kterou se použije hraniční určovatel *lex causae*, tzn. právo rozhodné pro hlavní (zajišťovaný) závazkový právní vztah, pokud se jedná o vztah mezi stranami. Výhrada vlastnického práva je vedlejším ujednáním při úplatných smlouvách (např. kupní smlouva nebo smlouva o dílo), s nimiž je vzhledem ke své akcesorické povaze úzce spjata. Zákodárce v tomto případě zřejmě usoudil, že akcesorická povaha tohoto zajišťovacího prostředku vzhledem k jeho povaze je významnějším hlediskem než jeho věcně právní povaha a proto zde výslovně stanovil použití hraničního určovatele *lex causae*. Z tohoto důvodu zde nepoužijeme pro vztah mezi stranami hraniční určovatel místa polohy věci jako u jiných věcně právních zajišťovacích prostředků.

Zadržovací právo (viz § 175 a násl. občanského zákoníku) patří rovněž mezi ostatní zajišťovací prostředky věcně právní povahy, oproti nim se však liší způsobem svého vzniku. Zadržovací právo totiž vzniká na základě jednostranného právního úkonu, jímž oprávněný projevuje svou vůli zadržet určitou věc. S ohledem na rozsah věcné působnosti Nařízení Řím I, do které patří smluvní závazkové vztahy, ale nikoliv relativně samostatné jednostranné právní úkony, bude třeba na tyto právní vztahy aplikovat autonomní mezinárodní právo soukromé.⁴⁷ K určení rozhodného práva u jednostranných právních úkonů je určena zvláštní kolizní norma obsažená v § 14 zákona o mezinárodním právu soukromém, podle které se právní poměry vzniklé z jednostranných právních úkonů řídí právním řádem státu, v němž má dlužník (tzn. ten, kdo se tímto právním úkonem zavazuje) bydliště v případě fyzické osoby či sídlo v případě právnické osoby. Zadržovací právo je však zajišťovacím prostředkem (věcně právní povahy) a proto zde přichází v úvahu i použití § 11 zákona o mezinárodním právu soukromém, na základě kterého bychom došli k použití hraničního určovatele místa polohy věci. Protože je ale § 14 *lex specialis* ve vztahu k § 11 tohoto zákona,⁴⁸ použili bychom v tomto případě kolizní normy § 14 zákona o mezinárodním právu soukromého. Naproti tomu je možné se setkat s názorem, že „*ačkoliv má zadržovací právo zcela jistě významný vliv na věcněprávní status zadržovaného věci, je možno se setkat především*

⁴⁷ Bližší výklad k jednostranným právním úkonům v souvislosti s Nařízením Řím I je podán v následující kapitole.

⁴⁸ PAUKNEROVÁ, M., *Jednostranné právní úkony a rozhodné právo*. Právní fórum. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 15. 11. 2012].

*v kontinentálním právním pojetí s tím, že jde o institut podstatně úže spojený s pohledávkou, k jejímuž zajištění slouží. Posouzení otázek souvisejících se zadržovacím právem proto spadá spíše pod závazkový statut této pohledávky. Ten určuje podmínky pro (i) zřízení zadržovacího práva, (ii) jeho rozsah, (iii) případné oprávnění ke zcizení zadržované věci za účelem uspokojení pohledávky z výtěžku. Předpokladem ovšem přirozeně je, že jak zajišťovaná pohledávka, tak závazek, v jehož souvislosti byla zadržovaná věc předána, podléhají jednomu a témuž právnímu hmotnému právu.*⁴⁹

Určení rozhodného práva pro zástavní smlouvu bude závislé na povaze konkrétního předmětu zástavního práva. Pro zástavní smlouvu, jejíž předmětem je nemovitost, bude kolizní normou článek 4 odst. 1 písm. c) Nařízení Řím I, který stanoví jako hraniční určovatel místo polohy nemovité věci. To znamená, že se zástavní smlouva v tomto případě řídí právem země, ve které se nachází daná nemovitost. Pro zástavní smlouvu, jejíž předmětem je movitá věc, bude kolizní normou článek 12 odst. 1 písm. b) Nařízení Řím I, který stanoví jako hraniční určovatel lex causae. To znamená, že se zástavní smlouva v rozsahu vzájemných práv a povinností smluvních stran v tomto případě řídí právem rozhodným pro hlavní (zajišťovaný) závazkový právní vztah. Naproti tomu zástavní smlouva, jejímž předmětem je pohledávka, obchodní podíl, cenný papír nebo jiné majetkové právo, se bude zřejmě řídit právem rozhodným pro předmětnou pohledávku, resp. obchodní podíl, cenný papír nebo jiné majetkové právo. Lze však připustit, že v určitých případech může být za významnější hledisko považováno vzhledem k povaze daného právního vztahu užší spojení s právním řádem, jímž se řídí hlavní (zajišťovaný) závazkový právní vztah. Ve většině případů se s největší pravděpodobností použije právo rozhodné pro zastavovanou pohledávku resp. obchodní podíl, cenný papír nebo jiné majetkové právo, protože to podle mého názoru lépe odpovídá povaze věci. Je totiž žádoucí, aby se uvedené zástavy řídily stejným právem jako zástavní právo k nim. V souvislosti se zajišťovacími vztahy,

⁴⁹ BĚLOHLÁVEK, A. J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 1507.

jejichž předmětem je pohledávka je důležitý též článek 14 Nařízení Řím I, který upravuje právní vztahy při postoupení těchto pohledávek a smluvní subrogaci.⁵⁰

2.4.2 Závazkově právní zajišťovací prostředky

Jak už jsem dříve vysvětlil, na závazkověprávní zajištění bude třeba aplikovat Nařízení Řím I. Zajišťovací vztahy ze závazkově právních zajišťovacích prostředků se tedy budou řídit rozhodným právem pro zajišťovaný (hlavní) závazkový právní vztah. V případě, že by ale takové zajištění vykazovalo užší spojení s právním řádem jiné země, bude žádoucí užít práva právě této země. To však platí pouze tehdy, pokud účastníci sami neprovedou volbu práva. Vzhledem ke specifickému charakteru některých zajišťovacích prostředků se toto obecné pravidlo platící pro zajišťovací prostředky závazkově právní povahy neužije ve všech případech. Pro určení rozhodného práva se například u ručení, bankovní záruky, zajišťovacího převodu práva nebo zajišťovací směnky uplatní odlišná kolizní kritéria.

V případě ručení musíme rozlišovat jednak případ, kdy ručení vzniká na základě dvoustranného právního úkonu (tj. smlouva o ručení mezi věřitelem a ručitelem) a jednak případ, kdy ručení vzniká na základě jednostranného právního úkonu (tj. ručitelské prohlášení ručitele vůči věřiteli). Ručení založené smlouvou se bude řídit podle článku 12 Nařízení Řím I rozhodným právem pro zajišťovaný (hlavní) závazkový právní vztah. Situace je však poněkud složitější u ručení založeného ručitelským prohlášením. Tento jednostranný právní úkon zde totiž nemá povahu jednostranného právního úkonu, jenž by bezprostředně souvisel s uzavřenou nebo zamýšlenou smlouvou (jako např. výpověď nebo odstoupení od

⁵⁰ Srov. článek 14 Nařízení Řím I: „1. Vztah mezi postupitelem a postupníkem při postoupení pohledávky vůči jiné osobě („dlužník“), se řídí podle práva, které se na základě tohoto nařízení použije na smlouvu mezi postupitelem a postupníkem.; 2. Právo, jímž se řídí postoupená pohledávka, určuje převoditelnost pohledávky, vztah mezi postupníkem a dlužníkem, podmínky, za kterých může být postoupení uplatněno vůči dlužníkovi, a zprošťující účinek dlužníkovy plnění.; 3. Pojem postoupení v tomto článku zahrnuje přímé převody pohledávek, převody pohledávek při zajištění závazku a zastavení pohledávek nebo jiné způsoby zajištění pohledávek.“

smlouvy) a který by se tak řídil Nařízením Řím I.⁵¹ Narozdíl od toho je ručitelské prohlášení jednostranný právní úkon stojící relativně samostatně. Proto zde vzniká otázka, zda se Nařízení Řím I použije i pro tento případ. K této otázce se vyjadřovala například profesorka Pauknerová v časopise Právní fórum,⁵² kde poukazovala na zprávu Giuliano/Lagarde,⁵³ která se blíže zabývá výkladem jednostranných právních úkonů, které spadají pod článek 9 Římské úmluvy. Autoři této zprávy zastávají názor, že jednostranné právní úkony, které nejsou se smlouvou spojeny (např. v některých právních řádech uznání dluhu nezaloženého smlouvou), nespádají do působnosti Římské úmluvy, protože ta se vztahuje jen na smluvní závazky.⁵⁴ Z toho lze vyvodit závěr, že není možné na jednostranné právní úkony tohoto charakteru použít Římskou úmluvu a tedy ani Nařízení Řím I. Vzhledem k tomu se budeme muset obrátit na naše autonomní mezinárodní právo soukromé a na takovéto jednostranné právní úkony aplikovat kolizní normu obsaženou v § 14 zákona o mezinárodním právu soukromém, podle které se právní poměry vzniklé z jednostranných právních úkonů řídí právním řádem státu, v němž má dlužník bydliště (sídlo). Ručení založené ručitelským prohlášením se proto bude řídit podle § 14 zákona o mezinárodním právu soukromém právním řádem státu, ve kterém má ručitel bydliště (sídlo).

V případě, že se ručení řídí jiným rozhodným právem, než kterým se řídí zajišťovaný (hlavní) závazkový právní vztah, vznikají s ohledem na specifickou

⁵¹ Srov. článek 11 odst. 3 Nařízení Řím I: „*Jednostranný právní úkon, který se týká již uzavřené nebo zamýšlené smlouvy, je formálně platný, splňuje-li formální náležitosti podle práva, které se na smlouvu použije nebo které by se na ni použilo podle tohoto nařízení, nebo práva země, v níž byl tento úkon učiněn, nebo práva země, v níž osoba, která jej provedla, měla v této době obvyklé bydliště.*“

⁵² PAUKNEROVÁ, M., *Jednostranné právní úkony a rozhodné právo*. Právní fórum. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 15. 11. 2012].

⁵³ Report on the Convention on the law applicable to contractual obligations by GIULIANO, M., LAGARDE, P., Official Journal C 282, 31/10/1980 P. 0001 - 0050. In: EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 12. 11. 2012]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/>

⁵⁴ Srov. zpráva Giuliano/Lagarde - Article 9: „*Unilateral acts intended to have legal effect which fall within the scope of the Article are those which are related to an existing or contemplated contract. Acts relating to a concluded contract can be extremely varied : notice of termination, remission of a debt, declaration of rescission or repudiation, etc. But the act must be connected with a contract. A unilateral undertaking, unconnected with a contract, as for example, in some legal systems, a recognition of a debt not arising under a contract, or a unilateral act creating, transferring or extinguishing a right in rem, would not fall within the scope of Article 9 or of any other provision in the Convention since the latter is concerned only with contractual obligations.*“

povahu ručení určité kolizní otázky. Jedná se o to, jakým právním řádem se pak budou řídit různé právní vztahy, které s ručením souvisejí. Například pokud jde o námitky věřitele vůči ručiteli, na ty se použije shodného právního řádu jako na ručení. Stejným právním řádem jako ručení se také bude řídit vstup ručitele do práv věřitele poté, co byl věřitel ručitelem uspokojen.⁵⁵

I pro bankovní záruku platí při určování rozhodného práva vzhledem k jejímu charakteru určitá specifika a proto nebude možné použít obecné pravidlo, podle kterého se zajišťovací vztahy ze závazkově právních zajišťovacích prostředků řídí rozhodným právem pro zajišťovaný (hlavní) závazkový právní vztah. Touto problematikou se budu blíže zabývat ve zvláštní kapitole věnované bankovní záruce na konci této práce.

Pro zajišťovací převod práva nebude rovněž žádoucí použít obecného pravidla, podle kterého se zajišťovací vztahy ze závazkově právních zajišťovacích prostředků řídí rozhodným právem pro zajišťovaný (hlavní) závazkový právní vztah. Mohlo by se totiž lehce stát, že se právní vztahy ze zajišťovacího převodu práva budou řídit jiným právním řádem, než právo zajišťovacím převodem převáděné. To by mohlo vést s ohledem na možnou a častou rozdílnost jednotlivých právních řádů k velice složitým a často neřešitelným právním situacím. Proto bude vhodnější pro zajišťovací převod práva použít kolizní normy obsažené v článku 4 odst. 4 Nařízení Řím I, podle které se bude zajišťovací smlouva řídit právem země, s níž je nejúžeji spojena. Zajišťovací převod práva se tedy řídí právním řádem země, kterým se řídí právo zajišťovacím převodem převáděné.

Jak už bylo uvedeno výše, z věcné působnosti Nařízení Řím I jsou vyňaty závazkové vztahy vyplývající ze směnek a šeků. Z toho plyne, že bude-li se jednat např. o směnečné rukojemství, nebude možné na něj Nařízení Řím I použít. Ani zákon o mezinárodním právu soukromém se výslovně o vztazích vyplývajících ze směnek a šeků nezmiňuje, což ale samo o sobě jistě neznamená, že bychom jej nemohli na tyto vztahy aplikovat. Nicméně *lex specialis* v této oblasti je zákon směnečný a šekový, který mimo jiné obsahuje zvláštní kolizní ustanovení pro vztahy ze směnek (čl. I § 91 až § 98), které obsahují mezinárodní prvek. Pokud se

⁵⁵ KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vyd. Brno: Doplněk, 2009. s. 304.

tedy bude jednat např. o již zmiňované směnečné rukojemství, bude třeba na tyto vztahy aplikovat kolizní ustanovení obsažená v zákoně směnečném a šekovém č. 191/1950 Sb. To však nebude platit v situaci, kdy směnku použijeme k zajištění závazku na základě dohody o zajišťovací funkci směnky. V tomto případě se nebude jednat o vztah vyplývající ze směnky, protože směnka sama zde není předmětem hlavního závazkového právního vztahu a proto lze na tento právní vztah připustit aplikaci Nařízení Řím I. Smlouva o zajišťovací funkci směnky by se pak řídila podle článku 12 Nařízení Řím I stejným právním řádem jako hlavní (zajišťovaný) závazkový právní vztah. Avšak co se týče práv a povinností vyplývajících ze zajišťovací směnky, ty bychom podřídili právnímu řádu určenému podle kolizních norem v zákoně směnečném a šekovém (čl. I § 91 až § 98).

Určení rozhodného práva pro smluvní pokutu nebude na rozdíl od jiných zajišťovacích prostředků nijak složité. Pokud smluvní strany neprovedou volbu práva, použijí se na závazkový právní vztah vzniklý ujednáním o smluvní pokutě kolizní normy obsažené v článku 12 Nařízení Řím I, podle kterého se bude ujednání o smluvní pokutě řídit stejným právním řádem jako hlavní (zajišťovaný) závazkový právní vztah.

V případě patronátního prohlášení bude volba práva možná podle článku 3 Nařízení Řím I. Jestliže však volba práva provedena nebude, bude se patronátní prohlášení řídit právem země, ve které má sídlo mateřské společnosti, neboť zde lze určit charakteristické plnění podle článku 4 odst. 2 Nařízení Řím I.⁵⁶

2.5 Volba práva ve vztazích ze zajištění

Mezi jednu z nejdůležitějších základních zásad soukromého práva patří zásada autonomie vůle účastníků, která se nejčastěji projevuje právě v právu závazkovém v podobě smluvní volnosti a která je zakotvena v právních řádech téměř všech států. Stejně tak jako v oblasti soukromého práva se tato zásada široce

⁵⁶ REITHMANN, CH., MARTINY, D. *Internationales Vertragsrecht – Das internationale Privatrecht der Schuldverträge*. 7. neu bearbeitete Auflage. Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt, 2010. s. 654, 655.

uplatňuje v soukromoprávních vztazích s mezinárodním prvkem. Jejím typickým projevem je zde možnost účastníků provést volbu práva, která spočívá ve shodném projevu vůle účastníků daného právního vztahu o tom, že jejich vzájemné vztahy budou podřízeny právnímu řádu některého státu. Volba práva v soukromoprávních vztazích s mezinárodním prvkem pak slouží jako hraniční určovatel, tedy jako skutečnost, která je rozhodná pro určení rozhodného práva. Předpokladem pro využití institutu volby práva je jeho přípustnost daná právním řádem platným v místě sídla soudu, jenž o sporu rozhoduje,⁵⁷ tomuto pojetí odpovídá i úprava v českém autonomním mezinárodním právu soukromém.

V českém autonomním mezinárodním právu soukromém najdeme institut volby práva pro závazkové právní vztahy s mezinárodním prvkem v § 9 a § 11 zákona o mezinárodním právu soukromém. Obecným ustanovením je v této oblasti § 9 tohoto zákona, který stanoví, že „*účastníci smlouvy si mohou zvolit právo, jímž se mají řídit jejich vzájemné majetkové vztahy.*“ Na rozdíl od toho je § 11 tohoto zákona ustanovením zvláštním, které stanoví, že „*právní řád určený podle § 9 nebo § 10 platí také o změnách, zajištění a následcích porušení závazků tam uvedených, pokud z úmyslu účastníků nebo z povahy věci nevyplývá něco jiného.*“ Úmyslem účastníků se zde myslí právě provedení volby práva účastníky závazkového právního vztahu.

V Nařízení Řím I, které dnes pro nás tvoří těžiště kolizní úpravy v oblasti smluvních závazkových vztahů, najdeme institut volby práva v článku 3 tohoto nařízení, který stanoví, že „*smlouva se řídí právem, které si strany zvolí. Volba musí být vyjádřena výslovně nebo jasně vyplývat z ustanovení smlouvy nebo okolností případu. Strany si mohou zvolit právo rozhodné pro celou smlouvu nebo pouze pro její část.*“ V případě, že je volba práva provedena pouze pro určitou část smlouvy, ta část smlouvy, pro kterou volba provedena není, se bude řídit rozhodným právem určeným podle článku 4 Nařízení Řím I.⁵⁸ Článek 3 odst. 1 Nařízení Řím I připouští učinit volba práva buď explicitně, nebo implicitně. V případě implicitní volby práva však musí volba práva jasně vyplývat z ustanovení

⁵⁷ KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vyd. Brno: Doplněk, 2009. s. 131 – 132.

⁵⁸ REITHMANN, CH., MARTINY, D. *Internationales Vertragsrecht – Das internationale Privatrecht der Schuldverträge*. 7. neu bearbeitete Auflage. Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt, 2010. s. 94.

smlouvy nebo okolností případu. „V každém případě se však musí jednat o volbu skutečnou, tedy reálnou. Soud musí mít vždy na paměti, že zjišťuje, zda strany opravdu uzavřely (byť třeba mlčky) dohodu o volbě práva, tj. zda shodný projev jejich vůle skutečně směřoval k volbě práva. Soud nezkoumá hypotetickou volbu práva, tj. neptá se po tom, jaké právo by strany zvolily, kdyby na tuto možnost pomyslely.“⁵⁹

Význam a postavení volby práva můžeme odvozovat z ustanovení § 10 zákona o mezinárodním právu soukromém, který stanoví náhradní hraniční určovatele pro případ, že si účastníci nezvolí rozhodné právo, podobně lze odvozovat význam a postavení volby práva z ustanovení článku 4 Nařízení Řím I. Z toho tedy plyne, že volba práva má při určování rozhodného práva ve výše uvedených vztazích prvořadý význam. Bělohlávek k tomu uvádí, že „cílem kolizně smluvní autonomie svobodné volby práva je tak zájem na maximální právní jistotě a prevenci před vznikem sporů. Volba práva tedy nastoluje režim zcela logické vysoké míry předvídatelnosti rozsahu subjektivních práv.“⁶⁰ Volbu práva lze provést

i dodatečně, jak vyplývá z článku 3 odst. 2 Nařízení Řím I. Dodatečná volba práva však neodporuje ani ustanovení § 9 zákona o mezinárodním právu soukromém. Podobně je možné provést i změnu již zvoleného práva a dohodnout se na použití jiného práva.⁶¹

Jak z výše vymezeného rozsahu volby práva vyplývá, volby práva lze využít i v případě zajištění závazků, to však neplatí ve všech případech, jak bude popsáno níže. Podle § 11 zákona o mezinárodním právu soukromém je navíc možné, zvolit si pro zajištění závazku jiné právo než kterým se řídí hlavní (zajišťovaný) závazkový právní vztah. Volba práva při zajištění závazkových právních vztahů by měla být podle článku 3 Nařízení Řím I možná stejně tak, jako je tomu u jiných

⁵⁹ BŘÍZA, P. *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 40 – 41.

⁶⁰ BĚLOHLÁVEK, A. J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 587.

⁶¹ Srov. článek 3 odst. 2 Nařízení Řím I: „Strany se mohou kdykoliv dohodnout, že se smlouva bude řídit jiným právem, než kterým se dosud řídila v důsledku předchozí volby podle tohoto článku nebo na základě jiných ustanovení tohoto nařízení. Žádná změna rozhodného práva provedená po uzavření smlouvy se nedotýká její formální platnosti podle článku 11 a ani se nepříznivě nedotýká práv třetích osob.“

smluvních závazkových vztahů. Lze připustit i rozdílnou volbu práva pro základní smluvní závazek a závazkový vztah, který jej zajišťuje, neboť to neodporuje žádnému ustanovení Nařízení Řím I.

V případě zajišťovacích prostředků věcně právní povahy a volby práva musíme být obezřetní. U věcných práv ve vztazích s mezinárodním prvkem nám totiž zákon o mezinárodním právu soukromém neumožňuje provést volbu práva.⁶² Věcně právní charakter zajišťovacích prostředků věcně právní povahy je totiž určující, a proto bude možné v tomto případě volby práva použít jen v omezeném rozsahu, a to pouze co se týče obligačního vztahu. Otázka vzniku a zániku věcných práv z věcně právních zajišťovacích prostředků, jejichž předmětem je movitá věc, se tedy bude řídit ustanovením kolizní normy obsažené v § 6 zákona o mezinárodním právu soukromém.

U zajišťovací smlouvy ze zajišťovacích prostředků věcně právní povahy bude volba práva rovněž možná na základě článku 3 Nařízení Řím I. V tomto případě by měla být volba konkrétního práva dobře uvážena, vzhledem k možným problémům, které mohou vzniknout v okamžiku, kdy se bude takováto zajišťovací smlouva řídit jiným právním řádem, než je právní řád státu, ve kterém se věc nachází.

Pro zajišťovací prostředky závazkově právní povahy bude s určitými výjimkami obecně platit volba práva učiněná na základě článku 3 Nařízení Řím I. Výjimku z tohoto obecného pravidla tvoří zajišťovací prostředky závazkově právní povahy, které vznikají z jednostranných právních úkonů. Typickými představiteli, jak už bylo uvedeno výše, jsou ručení založené ručitelským prohlášením nebo bankovní záruka tak, jak je upravena v obchodním zákoníku. V těchto případech nebude možné provést volbu práva podle článku 3 Nařízení Řím I, neboť takovéto zajišťovací prostředky nespádají do rozsahu jeho věcné působnosti. Z tohoto důvodu bude třeba na tyto vztahy aplikovat české autonomní mezinárodní právo soukromé, konkrétně § 14 zákona o mezinárodním právu soukromém, který však explicitně volbu práva nepřipouští. V úvahu ještě tedy přichází použití obecného

⁶² Srov. § 5 zákona o mezinárodním právu soukromém: „*Věcná práva k nemovitostem i k věcem movitým se řídí, pokud v tomto zákoně nebo ve zvláštních předpisech není stanoveno jinak, právem místa, kde věc je.*“

ustanovení upravujícího volbu práva v § 9 odst. 1 zákona o mezinárodním právu soukromém. Budeme-li však vycházet ze striktně jazykového výkladu § 9 odst. 1 tohoto zákona, nebude možné provést volbu práva ani na základě tohoto ustanovení, neboť zákon přímo uvádí, že „*účastníci smlouvy mohou si zvolit právo, jímž se mají řídit jejich vzájemné majetkové vztahy.*“ V tomto případě se však jedná o jednostranný právní úkon, nikoliv o smlouvu. Pak vzniká otázka, zda je vůbec možné v těchto případech provést volbu práva. Odpověď na tuto otázku nám může pomoci najít systematický výklad zmíněných ustanovení tohoto zákona. Jak § 9, tak § 14 tohoto zákona patří do části zákona věnované závazkovému právu, přičemž § 9 upravujícím volbu práva tato část zákona začíná, což není zřejmě náhodné, neboť je zde vyjádřena základní zásada soukromého práva, a tou je autonomie vůle, jejíž hlavním projevem je v soukromoprávních vztazích s mezinárodním prvkem právě volba práva. Vzhledem k tomu se domnívám, že by tento projev autonomie vůle (tj. volba práva) neměl být upírán ani osobě vlastní vůlí zavázané z jednostranného právního úkonu, navíc zákon o mezinárodním právu soukromém v žádném ze svých ustanovení tuto eventualitu nezakazuje. Dále pak můžeme odpověď na tuto otázku najít také v české právní doktríně, která zastává názor, že je možné, aby dlužník jednostranně provedl volbu práva, „*neboť nese veškerou tíhu z tohoto právního vztahu a pouze svým projevem vůle rozhoduje o jeho vzniku.*“⁶³

Na závěr je třeba zdůraznit, že jak Nařízení Řím I, tak zákon o mezinárodním právu soukromém volbu práva staví před ostatní hraniční určovatele, jichž má být užito teprve v okamžiku, kdy volba práva není provedena. Tím je zdůrazněno její postavení a vyjádřen její význam při úpravě soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem. Umožňuje totiž smluvním stranám na základě jejich svobodné vůle podříditi svá práva a povinnosti právnímu řádu konkrétního státu, jenž nejlépe odpovídá jejich potřebám, což vede k posílení právní jistoty v jejich vzájemných vztazích a umožňuje jim lépe předvídat otázky, které nebyly dosud smluvně upraveny.

⁶³ KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vyd. Brno: Doplněk, 2009. s. 320.

2.6 Úprava v zákoně č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém

Nedávná rekodifikace soukromého práva si rovněž vyžádala rekodifikaci mezinárodního práva soukromého, neboť to na jednotlivá odvětví soukromého práva přímo navazuje a je tedy třeba, aby tyto oblasti práva byly navzájem v souladu. Stalo se tak na základě zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, zároveň však dodávám, že tento právní předpis není prozatím účinný, a to z toho důvodu, že účinnosti dosud nenabyl ani nový občanský zákoník.⁶⁴

Důležitých změn je v novém zákoně o mezinárodním právu soukromém hned několik. K nejdůležitějším z nich patří zavedení právní úpravy některých otázek dosud zákonem neupravených, přebrání terminologie nového občanského zákoníku a v neposlední řadě zcela přepracované systematické uspořádání zákona.

Pro oblast zajištění závazků jsou aktuální zejména změny dotýkající se části zákona věnované závazkovému právu. Hned v úvodu této části zákona je v § 84 zdůrazněn subsidiární vztah nového zákona o mezinárodním právu soukromém vůči přímo použitelným předpisům Evropské unie a mezinárodním smlouvám. Dodávám, že ve vztahu k zajištění závazků je důležité především Nařízení Řím I, neboť zde i nadále leží těžiště pro nás závazné kolizní úpravy smluvních závazkových vztahů. Vzhledem k tomu se úprava obsažená v této části zákona týkající se smluvních závazků použije pouze tehdy, pokud některá z otázek nespadá do rozsahu působnosti Nařízení Řím I.⁶⁵

Co se přímo týče zajištění závazků, to je výslovně upraveno v § 91 nového zákona o mezinárodním právu soukromém, jenž mnohem podrobněji než dříve upravuje podmínky, za kterých se uplatní jednotlivé hraniční určovatelé zde uvedené. Avšak toto ustanovení najde své uplatnění pouze v případě zajištění závazků založených jednostranným právním úkonem, neboť na ty se věcná

⁶⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁶⁵ Srov. § 84 důvodové zprávy k návrhu zákona o mezinárodním právu soukromém. Justice.cz [online]. Občanský zákoník, 2011 [cit. 5. 11. 2012].

Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Vladni%20navrh%20zakona%20o%20mezin.%20pravu%20soukromem_2011_DZ.pdf

působnost nařízení Řím I nevztahuje. Oproti dosavadní úpravě platí pro zajištění závazků založených jednostrannými právními úkony zcela nové hraniční určovatele, kterými jsou *lex causae*, povaha věci a volba práva.

Nový zákon o mezinárodním právu soukromém nyní výslovně v § 91 tohoto zákona uvádí, že není možné pro zajištění ve formě věcných práv použít hraničního určovatele *lex causae*,⁶⁶ což se dnes musí dovozovat výkladem. Pro určení rozhodného práva u věcných práv ze zajišťovacích prostředků věcně právní povahy je tedy třeba užít zvláštní ustanovení pro věcná práva v § 69 a násl. nového zákona o mezinárodním právu soukromém, která přejímají dosavadní úpravu v této oblasti.

I přes to, že je význam národních úprav mezinárodního práva soukromého členských států Evropské unie do značné míry potlačen existencí přímo použitelných právních předpisů Evropské unie, je v oblasti zajištění závazků ve vztazích s mezinárodním prvek národní úprava mezinárodního práva soukromého např. pro výše zmiňovaná věcná práva i nadále nezastupitelná.

⁶⁶ Srov. § 91 odst. 1 nového zákona o mezinárodním právu soukromém: „Zajištění závazku se řídí stejným právem jako zajištěný závazek, ledaže jde o věcné právo nebo ze zákona nebo z povahy věci vyplývá něco jiného nebo strany nebo strana, která poskytla zajištění jednostranným projevem vůle, zvolí použití jiného práva.“

3 Zajištění prostřednictvím bankovní záruky

3.1 Právní úprava bankovní záruky v obchodním zákoníku

3.1.1 Pojem a charakter bankovní záruky

Bankovní záruka patří mezi nejvýznamnější zajišťovací prostředky závazkově právní povahy využívané při zajištění závazkových právních vztahů vznikajících v mezinárodním obchodě.

Právní úpravu bankovní záruky nalezneme v českém právním řádu výhradně v obchodním zákoníku a to v § 313 až § 322 tohoto zákona. Tato úprava vychází z některých zásad upravených v Jednotných pravidlech pro smluvní záruky, které vypracovala Mezinárodní obchodní komora (International Chamber of Commerce) v Paříži.⁶⁷ Kromě § 313, § 321 odst. 4 a § 322 obchodního zákoníku se jedná o dispozitivní ustanovení, od kterých je možné se v rámci smluvní volnosti odchýlit a tím přizpůsobit tento zajišťovací prostředek daným potřebám. Bankovní záruka se řadí mezi tzv. absolutní obchody, neboť se řídí ustanoveními obchodního zákoníku nehledě na povahu jednotlivých účastníků závazkového právního vztahu vzniklého z bankovní záruky.⁶⁸

Bankovní záruka je s ohledem na svoji povahu zvláštním druhem ručení, neboť ručitelem zde může být výhradně banka ve smyslu zákona č. 21/1992 Sb., o bankách ve znění pozdějších předpisů. Jiná osoba než banka může bankovní záruku poskytnout pouze tehdy, pokud je k tomu podle zákona oprávněna.⁶⁹ To, že je bankovní záruka de facto zvláštním druhem ručení, nepřímo vyplývá i z ustanovení § 322 odst. 1 obchodního zákoníku, podle kterého se mají na bankovní záruku přiměřeně použít ustanovení o ručení. Z formulace § 322 odst. 1 obchodního zákoníku⁷⁰ vyplývá, že ustanovení o ručení mají vůči ustanovením o bankovní záruce pouze podpůrnou povahu, což je vyjádřeno slovem „jinak.“

⁶⁷ BEJČEK, J., ELIÁŠ, K., RABAN, P. a kolektiv. *Kurs obchodního práva: obchodní závazky*. 5. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. s. 139.

⁶⁸ Srov. § 261 odst. 3 písm. e) obchodního zákoníku.

⁶⁹ Srov. § 762 odst. 1 obchodního zákoníku.

⁷⁰ „Na bankovní záruku se použijí jinak přiměřeně ustanovení o ručení.“

Proto se ustanovení o ručení na bankovní záruku použijí pouze tehdy, pokud ustanovení o bankovní záruce neupravují určitou otázku sama.

Obchodní zákoník definuje bankovní záruku v § 313 následovně: „*Bankovní záruka vzniká písemným prohlášením banky v záruční listině, že uspokojí věřitele do výše určité peněžní částky podle obsahu záruční listiny, jestliže určitá třetí osoba (dlužník) nesplní určitý závazek nebo budou splněny jiné podmínky stanovené v záruční listině.*“ Banka či jiná osoba oprávněná poskytnout bankovní záruku (dále jen banka) se písemným prohlášením v záruční listině zavazuje adresátovi záruky (dále jen věřitel), že mu poskytne plnění, pakliže dlužník nesplní daný závazek nebo budou-li splněny jiné podmínky vymezené v záruční listině. Bankovní záruka vzniká na základě jednostranného právního úkonu banky, jímž je písemné prohlášení banky v záruční listině.⁷¹ V záruční listině musí být určen dlužník, zajišťovaný závazek a výše peněžní částky, do níž banka za závazek ručí. V případě, že by výše peněžní částky nebyla uvedena, bylo by třeba takové prohlášení banky považovat za ručení podle § 303 obchodního zákoníku.

Bankovní záruka se od ručení liší také tím, že se banka zavazuje věřiteli poskytnout výhradně peněžité plnění. Vzhledem ke kogentní úpravě v § 313 obchodního zákoníku, se tedy banka nemůže zavázat k poskytnutí nepeněžitého plnění. Avšak předmětem bankovní záruky může být zajištění jak peněžité, tak nepeněžité pohledávky.⁷²

Bankovní záruka je podle úpravy obsažené v obchodním zákoníku samostatným závazkem banky nezávislým na vzniku, existenci a obsahu hlavního (zajišťovaného) závazkového právního vztahu. Proto zde neplatí princip akcesority, který je jinak typický pro jiné zajišťovací prostředky. Avšak není vyloučeno, aby z obsahu záruční listiny tento princip vyplýval. Podle úpravy v obchodním zákoníku zde neplatí ani princip subsidiarity, rovněž typický pro jiné zajišťovací prostředky.⁷³

⁷¹ Komentář k § 313 obchodního zákoníku, bod 4. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 22. 11. 2012].

⁷² PLÍVA, S. *Obchodní závazkové vztahy*. 2. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2009. s. 92.

⁷³ PLÍVA, S. *Bankovní záruky v současné a navrhované úpravě*. In: Kolektiv: *Pocta prof. JUDr. Milanu Bakešovi, DrSc., k 70. Narozeninám*. Praha: Leges, 2009. s. 311.

3.1.2 Vznik a zánik bankovní záruky

Bankovní záruka podle kogentního ustanovení § 313 obchodního zákoníku vzniká na základě písemného prohlášení, které učiní banka v záruční listině. Jedná se o jednostranný právní úkon, který zakládá závazkový právní vztah mezi bankou a věřitelem, jemuž je adresován. Předpokladem písemného prohlášení banky o převzetí bankovní záruky je však smlouva mezi příkazcem a bankou, jejímž obsahem je příkaz k vystavení bankovní záruky. Ačkoliv § 313 obchodního zákoníku výslovně nestanoví jako obsahovou náležitost záruční listiny určení beneficianta (věřitele) z bankovní záruky, je třeba, aby bylo prohlášení banky určité osobě (věřiteli) adresováno. V případě, že by zde totiž nebyl určitý adresát uveden, nemělo by prohlášení banky o převzetí bankovní záruky povahu určitého právního úkonu.⁷⁴

I přes to, že § 313 obchodního zákoníku nestanoví požadavek doručení záruční listiny věřiteli, je třeba pro vznik bankovní záruky, aby tak bylo učiněno, neboť podle § 45 odst. 1 občanského zákoníku, který se použije i na obchodní závazkové vztahy, „*projev vůle působí vůči nepřítomné osobě od okamžiku, kdy jí dojde.*“⁷⁵ Proto je pro vznik závazkového vztahu z bankovní záruky mezi beneficentem (věřitelem) a bankou nutné doručit záruční listinu určenému věřiteli. Ke stejnému názoru dospěl i Vrchní soud v Praze ve svém rozsudku z 3. března 1997, sp. zn. 5 Cmo 649/95, ve kterém uvedl, že „*mezi beneficentem (oprávněným) z bankovní záruky a bankou, která vystavuje bankovní záruku, nevznikne právní vztah z této záruky dříve, než je záruční listina doručena beneficentovi. Je věcí dohody účastníků, tedy zejména banky a jejího klienta, z jehož podnětu je bankovní záruka poskytována, zda záruční listinu doručí beneficentovi banka přímo, nebo zda bude listina předána bankou jejímu klientovi nebo případně i smluvené třetí osobě, kteří pak sami beneficentovi záruční listinu vydají.*“⁷⁶

⁷⁴ PLÍVA, S. *Bankovní záruky v současné a navrhované úpravě*. In: Kolektiv: *Pocta prof. JUDr. Milanu Bakešovi, DrSc., k 70. Narozeninám*. Praha: Leges, 2009. s. 312.

⁷⁵ Srov. § 492 občanského zákoníku.

⁷⁶ Judikatura k § 313 obchodního zákoníku. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 22. 11. 2012].

Bankovní zárukou může být zajištěn i závazek, jenž má teprve vzniknout či závazek, jehož vznik je vázán na splnění určitých podmínek, což vyplývá z ustanovení § 304 odst. 2 obchodního zákoníku, jenž je na základě § 322 odst. 1 obchodního zákoníku použitelný i pro bankovní záruku.

Doba platnosti bankovní záruky nepatří mezi povinné obsahové náležitosti záruční listiny, avšak podle § 321 odst. 1 obchodního zákoníku může být platnost vystavené bankovní záruky omezena na určitou dobu, ve které je třeba uplatnit nároky z bankovní záruky.

Tak, jak je bankovní záruka upravena v obchodním zákoníku, je nezávislá, co se týče svého trvání na hlavním (zajišťovaném) závazku. Vzhledem k tomu bankovní záruka zpravidla zaniká, pokud banka poskytla plnění beneficiantovi (věřiteli). V případě, že je platnost bankovní záruky v záruční listině omezena na určitou dobu, pak bankovní záruka zaniká, jestliže beneficiant (věřitel) bance písemně neoznámil svůj nárok vyplývající z poskytnuté bankovní záruky v takto stanovené lhůtě.

Z obsahu záruční listiny může také vyplývat, že je bankovní záruka závislá na trvání hlavního (zajišťovaného) závazkového právního vztahu. Potom se jedná o akcesorickou bankovní záruku, k jejímuž zániku dochází zánikem hlavního (zajišťovaného) závazkového právního vztahu. V případě, že obsah záruční listiny stanoví jako podmínku předložení určitých dokumentů pro povinnost banky poskytnout plnění z bankovní záruky, je třeba, aby tyto dokumenty byly věřitelem předloženy současně s jeho výzvou adresovanou bance k poskytnutí plnění nebo bez zbytečného odkladu po této výzvě.⁷⁷ Bude-li se tedy jednat o podmíněčnou dokumentární bankovní záruku s omezenou dobou platnosti stanovenou v záruční listině, dojde k jejímu zániku, jestliže beneficiant (věřitel) v průběhu této lhůty neuplatní svůj nárok vyplývající z poskytnuté bankovní záruky či takový svůj nárok výzvou adresovanou bance uplatní, avšak nepředloží bez zbytečného odkladu po této výzvě záruční listinou stanovené dokumenty.

K zániku bankovní záruky může dojít též na základě obecných důvodů zániku závazkových právních vztahů. Jedná se zejména o dohodu mezi

⁷⁷ Srov. § 319 obchodního zákoníku.

beneficientem (věřitelem) a bankou, jíž se věřitel vzdává svého práva vůči bance požadovat poskytnutí plnění vyplývající z bankovní záruky.

3.1.3 Vztahy z bankovní záruky

Jak už bylo výše uvedeno, nutným předpokladem vzniku bankovní záruky je smlouva mezi příkazcem (dlužníkem) a bankou, jejímž obsahem je příkaz dlužníka adresovaný bance, aby vystavila bankovní záruku, k čemuž se banka v této smlouvě zavazuje. Podle § 322 odst. 2 obchodního zákoníku se vztah mezi bankou a příkazcem (dlužníkem) řídí ustanoveními o smlouvě mandátní. Ustanovení obchodního zákoníku upravující mandátní smlouvu jsou až na § 566 dispozitivní, proto si dlužník a banka mohou v mezích smluvní volnosti zejména s ohledem na kogentní ustanovení obchodního zákoníku dohodnout libovolný obsah svého smluvního závazku.

Na základě smlouvy o poskytnutí bankovní záruky je banka povinná za účelem splnění svého závazku vydat záruční listinu podle obsahu této smlouvy. Bude zde zejména stanoveno to, zda má být poskytnuta bankovní záruka bezpodmínečná či podmíněčná, dále zde budou stanoveny podmínky povinnosti banky plnit beneficentovi (věřiteli) a vymezeny přípustné námitky vůči věřiteli.

Ve smlouvě o poskytnutí bankovní záruky je většinou stanovena výše úplaty, kterou je příkazce (dlužník) povinen bance za vystavení bankovní záruky uhradit.⁷⁸ V případě, že není ve smlouvě o poskytnutí bankovní záruky sjednána výše úplaty, je příkazce (dlužník) povinen bance uhradit úplatu obvyklou v době uzavření této smlouvy.⁷⁹ Výše úplaty je zpravidla odvozena od výše peněžní částky, do které banka ručí, typu bankovní záruky, způsobu zajištění závazku dlužníka ze smlouvy o poskytnutí bankovní záruky a v neposlední řadě od bonity příkazce (dlužníka).⁸⁰ Kromě úplaty za poskytnutí bankovní záruky je příkazce (dlužník) podle § 321 odst. 2 obchodního zákoníku rovněž povinen bance uhradit vše, co byla

⁷⁸ Srov. § 566 odst. 1 a § 322 odst. 2 obchodního zákoníku.

⁷⁹ Srov. § 571 odst. 1 a § 322 odst. 2 obchodního zákoníku.

⁸⁰ LIŠKA, P. *Nad institutem bankovní záruky*. Právní rozhledy, 2007. roč. 15. č. 18. s. 654.

banka povinná plnit podle záruční listiny vystavené v souladu se smlouvou o poskytnutí bankovní záruky.

Jestliže se jedná o bezpodmínečnou bankovní záruku, není příkazce (dlužník) oprávněn na bance uplatňovat námitky, jež mu přísluší vůči věřiteli ze zajišťovaného závazku. To neplatí v případě podmíněčné záruky, kde příkazce (dlužník) může vůči bance uplatňovat námitky stanovené ve smlouvě o poskytnutí bankovní záruky. V případě, že banka poskytne plnění na základě dokumentární bankovní záruky, je oprávněna na příkazci (dlužníkovi) požadovat úhradu za toto plnění, jestliže mu předloží záruční listinou a smlouvou o poskytnutí bankovní záruky požadované doklady.⁸¹ Získá-li beneficiant (věřitel) z bankovní záruky plnění, jež mu podle obsahu zajišťovaného závazku nenáleží, je povinen ho podle kogentního ustanovení § 321 odst. 4 obchodního zákoníku dlužníkovi vrátit a nahradit mu škodu tím způsobenou. Dojde-li však ke vzniku škody u příkazce (dlužníka), kterou způsobila banka porušením svých povinností vyplývajících ze smlouvy o poskytnutí bankovní záruky, je povinna ji za podmínek a v rozsahu stanoveném v § 373 a násl. obchodního zákoníku nahradit.

Vztah banky a beneficianta (věřitele) z poskytnuté bankovní záruky je závislý na obsahu záruční listiny. Z poskytnuté bankovní záruky je beneficiant (věřitel) oprávněn požadovat na bance plnění v případě, že dlužník nesplní svůj závazek nebo budou-li splněny podmínky stanovené v záruční listině.

Bude-li se jednat o bezpodmínečnou bankovní záruku (tj. bankovní záruku na první výzvu a bez námitek), nemá banka právo vůči věřiteli uplatňovat jakékoliv námitky, jež by mohl použít vůči věřiteli dlužník. Bezpodmínečná bankovní záruka je totiž nezávislá na zajišťovaném závazku. Banka je tedy povinna podle obsahu záruční listiny plnit, jestliže jí k tomu beneficiant (věřitel) písemně vyzve bez ohledu na to, zda vyzval k plnění dlužníka. Tato skutečnost věřiteli přináší vyšší jistotu, proto je bezpodmínečná bankovní záruka mezi věřiteli oblíbená jako efektivní a účinný zajišťovací prostředek.

⁸¹ PLÍVA, S. *Bankovní záruky v současné a navrhované úpravě*. In: Kolektiv: *Pocta prof. JUDr. Milanu Bakešovi, DrSc., k 70. Narozeninám*. Praha: Leges, 2009. s. 316.

Výše uvedené však zcela neplatí pro podmíněnou bankovní záruku, u níž může banka uplatnit vůči beneficiantovi (věřiteli) námitky stanovené v záruční listině. Podmínečnost bankovní záruky může spočívat v různých skutečnostech, například v předchozí bezúspěšné výzvě dlužníka k plnění či předložení v záruční listině stanovených dokumentů (např. o převzetí zboží kupujícím či písemné prohlášení věřitele o nesplnění závazku dlužníkem apod.).

Z obsahu záruční listiny také vyplývá rozsah ručení, k němuž se banka zavazuje a který je dán výší částky stanovené v záruční listině. Výše částky uvedená v záruční listině se však nemusí shodovat s výší pohledávky věřitele vůči dlužníkovi. Na základě přiměřeného použití ustanovení o ručení na bankovní záruku podle § 322 odst. 1 obchodního zákoníku, je podle § 305 obchodního zákoníku věřitel povinen bance na požádání sdělit bez zbytečného odkladu výši své pohledávky zajištěné bankovní zárukou.

Jestliže banka (tzv. banka potvrzující) potvrdí již poskytnutou bankovní záruku jinou bankou (tzv. banka vystavující), zavazuje se tím k poskytnutí plnění věřiteli podle potvrzené bankovní záruky. Potvrzením bankovní záruky další bankou dochází k posílení jistoty věřitele, který může své plnění požadovat na původní i potvrzující bance. V případě, že potvrzující banka poskytla z bankovní záruky plnění, je oprávněná požadovat na bance, jež jí o potvrzení požádala, náhradu tohoto poskytnutého plnění. Banka (tzv. banka avizující) také může mít za úkol oznámit beneficiantovi (věřiteli), že jiná banka v jeho prospěch poskytla bankovní záruku, aniž by ji ale současně potvrdila.⁸² Avizující bance sice nevzniká závazek plnit podle oznámené bankovní záruky, je ale odpovědná za škodu, která vznikla nesprávností jí učiněného oznámení.⁸³

⁸² MACHKOVÁ, H., ČERNOHLÁVKOVÁ, E., SATO, A. a kolektiv. *Mezinárodní obchodní operace*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007. s. 84.

⁸³ Srov. § 315 odst. 3 obchodního zákoníku.

3.2 Druhy bankovních záruk

Bankovní záruka slouží k zajištění závazků různorodé povahy. Bankovní záruky mohou mít také značně rozdílný charakter, který je dán obsahem záruční listiny. Vzhledem k tomu můžeme bankovní záruky třídit podle různých kritérií.

3.2.1 Akcesorické a abstraktní záruky

Z hlediska vztahu záruky k zajišťovanému (hlavnímu) závazku rozlišujeme záruky akcesorické a abstraktní. **Akcesorická záruka** je závislá na zajišťovaném (hlavním) závazkovém právním vztahu, vzhledem k tomu je banka oprávněna vůči věřiteli uplatnit stejné námitky vyplývající ze zajišťovaného (hlavního) závazku jako dlužník. Akcesorické záruky dále dělíme na záruky subsidiární (podpůrné) a solidární. V případě subsidiární záruky je banka povinná plnit až po marné výzvě k plnění dlužníka. V případě solidární záruky je banka povinná plnit bez ohledu na předchozí výzvu k plnění dlužníka.

Na rozdíl od akcesorické záruky je **abstraktní záruka** nezávislá na zajišťovaném (hlavním) závazku a jedná se tak o samostatnou záruku. Povinnost banky plnit vyplývá výhradně z obsahu záruční listiny, v níž jsou stanoveny formální podmínky, za kterých je možné bankovní záruku uplatnit (např. požadavek předložení neuhrazených faktur či prohlášení beneficenta o nesplnění závazku dlužníkem). Z toho tedy plyne, že plnění z poskytnuté záruky nezávisí na splnění podmínek zajištěného (hlavního) závazku beneficentem (věřitelem). V některých teritoriích mezinárodního obchodního styku jsou vyžadovány abstraktní **záruky** znějící „**na první výzvu a bez námitek**,“ z nichž je banka povinna poskytnout plnění, jestliže je k tomu vyzvána bez ohledu na oprávněnost či neoprávněnost beneficenta (věřitele) k tomuto plnění vyplývající ze zajišťovaného (hlavního) závazku. V případě, že tímto způsobem beneficent získá plnění, které mu podle obsahu zajišťovaného závazku nenáleží, je dlužník oprávněn na něm vymáhat takto vzniklé bezdůvodné obohacení spolu s náhradou škody, která mu tím vznikla. Při využití tohoto druhu bankovní záruky je proto nutné dbát velké obezřetnosti,

abychom omezili riziko její poměrně lehké zneužitelnosti ze strany beneficianta (věřitele).⁸⁴

Akcesorické záruky nejsou zpravidla v bankovní praxi poskytovány, a to zejména vzhledem k hrozbě poměrně vysokého rizika možných soudních sporů, kterým by byly banky vystaveny, jestliže by v případě uplatnění námitek dlužníka odmítly poskytnout plnění. Kromě toho by musely v případném soudním sporu nést důkazní břemeno, což by vzhledem k tomu, že nejsou účastníky zajišťovaného (hlavního) závazkového vztahu, mohlo negativně ovlivnit jejich procesní postavení. To je důvodem, proč banky ve většině případů poskytují pouze abstraktní záruky, u nichž nehrozí, že by musely nést důkazní břemeno a tím se vyvarují možným problémům z případného soudního sporu.

3.2.2 Platební a neplatební záruky

Podle typu závazku příkazce můžeme dělit bankovní záruky na záruky platební a neplatební. **Platební záruky** slouží k zajištění peněžitých (platebních) závazků dlužníka (zpravidla odběratele) jako např. úhrada kupní ceny, úvěru, směnky, nájemného apod. Prostřednictvím platební záruky je tak možné účinně omezit riziko vyplývající z platební neschopnosti či platební nevůle dlužníka. Na rozdíl od platebních záruk, **neplatební záruky** (tzv. kontraktní záruky) slouží k zajištění nepeněžitých (neplatebních) závazků, jež mohou mít různou formu. Podle charakteru nepeněžitého závazku, který neplatební záruky zajišťují, rozlišujeme nejčastěji záruky za vadium, záruky za vrácení akontace, kauční záruky, záruky za ztracené dokumenty, záruky celní a záruky soudní.⁸⁵ V praxi jsou častěji využívány neplatební záruky než platební záruky.

Zárukou za vadium, tj. za platnost nabídky, se zajišťuje riziko, že vybraný uchazeč odmítne podepsat se zadavatelem smlouvu o dílo, zruší nebo změní nabídku bez souhlasu zadavatele či nesplní smluvně stanovenou povinnost předložit

⁸⁴ MACHKOVÁ, H., ČERNOHLÁVKOVÁ, E., SATO, A. a kolektiv. *Mezinárodní obchodní operace*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007. s. 85.

⁸⁵ MARVANOVÁ, M. *Druhy bankovních záruk*. In: ASPI [právní informační systém]. LIT23561 CZ. Wolters Kluwer ČR [cit. 22. 11. 2012].

záruku za splnění smlouvy. Za tím účelem jsou uchazeči soutěže povinni složit vadium obvykle ve výši 1 % až 5 % z nabídkové ceny.

Záruka za vrácení akontace slouží k zajištění smluvené kvantity a kvality dodávky. Zárukou za vrácení akontace se vystavující banka zavazuje, že vrátí předem poskytnutou platbu (akontaci) či její část, jestliže dodavatel nedodal smluvené zboží, neprovedl smluvené práce apod. Peněžní částka, do níž banka ručí, se obvykle pohybuje od 5 do 30 % z ceny kontraktu. Záruka za vrácení akontace je významným a často používaným zajišťovacím prostředkem v mezinárodním obchodě, neboť dává beneficiantovi jistotu případného vrácení akontace, což je velmi důležité zejména pokud obchoduje se zahraničními subjekty, a to z důvodu složité vymahatelnosti práva v cizích státech.

Kauční záruka je zárukou za řádné provedení kontraktu a slouží k zajištění kvality splnění závazků dodavatele podle ve smlouvě stanovených podmínek. Kauční záruka bývá obvykle formulována „na první výzvu bez námitek.“ V určitých obchodních případech může kauční záruka působit i po celou dobu platnosti technické záruky za předmětné zařízení.⁸⁶ Peněžní částka, do níž banka ručí, se obvykle pohybuje od 5 % do 10 % z ceny kontraktu.

S požadavkem vystavení záruk za vadium, záruk za vrácení akontace a kaučních záruk je možné se nejčastěji setkat u kontraktů zadávaných formou veřejné soutěže, při dodávkách investičních celků, při provedení různých prací (např. stavebních), apod.⁸⁷

Mezi další neplatební záruky patří záruky za ztracené dokumenty, záruky celní a záruky soudní. Vystavením **záruky za ztracené dokumenty** se banka zavazuje beneficiantovi k jeho odškodnění, pokud mu vznikne škoda v důsledku vystavení náhradních dokumentů. Nejčastěji se tento druh záruky vystavuje za ztrátu konosamentů nebo směnek. **Celní záruky** mohou zajišťovat jednak tranzit uskutečňovaný s mimounijním zbožím či ve vztahu k třetím zemím a jednak jiné operace, než je tranzit zboží (např. celní dluh). Vystavením **soudní záruky** se

⁸⁶ MARVANOVÁ, M. *Druhy bankovních záruk*. In: ASPI [právní informační systém]. LIT23561 CZ. Wolters Kluwer ČR [cit. 22. 11. 2012].

⁸⁷ MACHKOVÁ, H., ČERNOHLÁVKOVÁ, E., SATO, A. a kolektiv. *Mezinárodní obchodní operace*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007. s. 85.

banka zavazuje k uhrazení soudních výloh v případě, že dojde ke sporu, který bude rozhodován před soudem a v této souvislosti vznikne beneficiantovi povinnost hradit soudní výlohy.

V bankovní praxi se používají i některé další typy záruk zajišťujících závazky se specifickým obsahem, mezi ně patří například záruka za nájemné, záruka za zaplacení spotřební daně, záruka ve prospěch Státního zemědělského intervenčního fondu (SZIF), záruka za mýtné, apod.

3.2.3 Přímé a nepřímé záruky

Kritériem pro klasifikaci bankovních záruk může být také skutečnost, zda banka vystavuje záruku ve prospěch beneficianta přímo nebo zda vystavuje záruku ve prospěch beneficianta nepřímo prostřednictvím další banky. Na základě toho můžeme rozlišovat záruky přímé a záruky nepřímé.

U **přímé záruky** uzavře příkazce s bankou smlouvu o poskytnutí záruky, na jejímž základě následně banka vystaví záruku přímo ve prospěch beneficianta. Mezi výhody přímé záruky patří zejména nižší složitost operace a také nižší celkové náklady za poskytnutou záruku, neboť v tomto případě nevznikají další náklady jiné banky.

Nepřímé záruky se vyznačují složitějšími vztahy mezi subjekty, které jsou dány vstupem dalšího subjektu do těchto vztahů, jímž je lokální banka. Stejně jako u přímé záruky, uzavře příkazce s bankou smlouvu o poskytnutí záruky. Banka příkazce však na rozdíl od přímé záruky nevystaví záruku přímo ve prospěch beneficianta, nýbrž vystaví nepřímou záruku (protizáruku) ve prospěch druhé banky (často se jedná o domácí banku beneficianta), která pak na jejím základě vystaví záruku ve prospěch beneficianta. Nepřímé záruky jsou využívány v obchodních operacích zejména se zeměmi Blízkého a Středního východu, Latinské Ameriky, Afriky a dalšími, převážně rozvojovými zeměmi.⁸⁸ Důvodem užívání nepřímých záruk v těchto zemích je zejména existence omezení, jež

⁸⁸ MACHKOVÁ, H., ČERNOHLÁVKOVÁ, E., SATO, A. a kolektiv. *Mezinárodní obchodní operace*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007. s. 85.

vyplývají z právních řádů těchto států a spočívající v nemožnosti přijetí záruk od zahraničních bank domácími subjekty (beneficienty).

Podle druhu jištění závazku můžeme nepřímé záruky dělit na záruky kryté a záruky nekryté. U **kryté záruky** banka, která ve prospěch beneficenta vystavuje záruku, vyžaduje krytí, které se realizuje vázáním požadované peněžní částky na účtě banky vystavující protizáruku. U **nekryté záruky** bance, která ve prospěch beneficenta vystavuje záruku, postačuje učinění prohlášení ze strany banky příkazce, jehož obsahem je závazek, že uhradí veškeré náklady spojené s převzetím záruky vůči beneficentovi.⁸⁹

Pro úplnost ještě dodávám, že existují i některá další kritéria klasifikace záruk, jako např. vztah banky k předmětné záruce, a dále některé zvláštní druhy záruk, jako např. stand-by akreditiv⁹⁰ používaný v USA a plnicí funkci bankovní záruky, či slib odškodnění, nicméně vzhledem k rozsahu této diplomové práce se podrobněji jejich výkladem nebudu zabývat.

3.3 Jednotná pravidla pro záruky

Vzhledem k odlišnostem v právní úpravě záruk v právních řádech jednotlivých států s cílem alespoň částečně sjednotit tuto nestejnorodou úpravu, začala Mezinárodní obchodní komora v Paříži (ICC) vydávat jednotná pravidla shrnující mezinárodní zvyklosti při poskytování záruk. Jedná se o pravidla, která sama o sobě nemají právně závazný charakter, nicméně za určitých podmínek je mít mohou. *„Zvláštností obchodního zákoníku je to, že jako pramen práva připouští obchodní zvyklosti. Jejich použití při řešení konkrétní otázky přichází v úvahu jen podpůrně k obchodnímu zákoníku a občanskoprávním předpisům. Jde o tzv. mezery v zákoně, kdy uvedené předpisy určitou otázku neřeší. Obecně tedy nemají*

⁸⁹ MARVANOVÁ, M. *Druhy bankovních záruk*. In: ASPI [právní informační systém]. LIT23561 CZ. Wolters Kluwer ČR [cit. 22. 11. 2012].

⁹⁰ KUČERA, Z., PAUKNEROVÁ, M., RŮŽIČKA, K. a kolektiv. *Právo mezinárodního obchodu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. s. 193.

obchodní zvyklosti přednost před psaným právem. Mohou ji však získat na základě výslovného ustanovení smlouvy za podmínky, že zvyklosti nejsou v rozporu s kogentními ustanoveními obchodního zákoníku (§ 264 odst. 2).⁹¹ Podle § 264 odst. 1 obchodního zákoníku „při určení práv a povinností ze závazkového vztahu se přihlíží i k obchodním zvyklostem zachovávaným obecně v příslušném obchodním odvětví, pokud nejsou v rozporu s obsahem smlouvy nebo se zákonem.“

U bankovní záruky jsou těmito kogentními ustanoveními, od kterých se nelze v žádném případě odchýlit, § 313, § 321 odst. 4 a § 322 obchodního zákoníku. Navíc § 730 obchodního zákoníku, který patří mezi zvláštní ustanovení pro závazkové vztahy v mezinárodním obchodě, stanoví, že „podle § 264 se přihlédne k obchodním zvyklostem obecně zachovávaným v mezinárodním obchodě v příslušném obchodním odvětví.“

V roce 1978 Mezinárodní obchodní komora vydala pod číslem 325 tzv. Jednotná pravidla pro kontraktní záruky (Uniform Rules for Contract Guarantees – URCG), jež se vztahují na vadium, záruku za vrácení akontace a záruku za dobré provedení kontraktu. Tato pravidla se nicméně nikdy nestala široce akceptovanými.

Na rozdíl od toho mnohem úspěšnějším vyústěním snahy Mezinárodní obchodní komory v této oblasti bylo v roce 1992 vydání pod číslem 458 tzv. Jednotných pravidel pro záruky vyplatitelné na požádání (Uniform Rules for Demand Guarantees – URDG). V roce 2010 došlo k revizi původních pravidel a byla vydána nová Jednotná pravidla pro záruky vyplatitelné na požádání publikovaná pod číslem 758. Jedná se o harmonizovaná pravidla aplikovaná výhradně na abstraktní záruky.⁹² Cílem při tvorbě těchto pravidel bylo vytvořit předpoklady pro širší ochranu zájmů dotčených stran. Ačkoliv se Jednotná pravidla pro záruky vyplatitelné na požádání zpočátku netěšila příliš širokému přijetí, postupně se tato pravidla stala celosvětově široce akceptovanými, a to zejména poté, co byla schválena Komisí spojených národů pro mezinárodní obchodní právo

⁹¹ ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník – komentář*. 12. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. s. 4.

⁹² Srov. článek 5 Jednotných pravidel pro záruky vyplatitelné na požádání – URDG 758.

(United Nations Commission on International Trade Law – UNCITRAL) a díky jejich přijetí Světovou bankou do svých vzorů záruk.⁹³

Ve srovnání s původními Jednotnými pravidly pro záruky vyplatitelné na požádání publikovanými pod číslem 458 jsou nová pravidla publikovaná pod číslem 758 zcela přepracovaná, aktualizovaná a doplněná o některé další dosud neupravené otázky, tak aby lépe vyhovovaly současným potřebám globalizovaného světa při realizaci záručních operací. Hlavním cílem bylo vytvořit přesná, jasná a komplexní pravidla, určená pro všechny účastníky záruční transakce. Za účelem jednoznačného výkladu byly v článku 2 nových jednotných pravidel široce zavedeny definice jednotlivých pojmů. Bylo upuštěno od neurčitých pojmů jako např. „rozumná doba“, které často způsobovaly problémy, a byly nahrazeny přesně stanovenými lhůtami.⁹⁴ S ohledem na požadavek komplexnosti úpravy byla zavedena „*ustanovení o avizování záruk, změnách záruk, standardech pro přezkoumávání prezentací, částečném, vícenásobném či neúplném uplatnění, vztahu mezi dokumenty a převodu závazku, zřeknutí se práva namítat nesrovnalosti či komplexní proces protizáruku.*“⁹⁵ Jednotná pravidla pro záruky vyplatitelné na požádání – URDG 758 se snaží o vyváženost práv všech účastníků záruční transakce, proto bylo např. nově zakotveno právo beneficenta požadovat na ručiteli plnění z poskytnuté záruky v případě vyšší moci.⁹⁶

Jednotná pravidla pro záruky vyplatitelné na požádání – URDG 758 rovněž obsahují v článku 34 ustanovení o rozhodném právu, jímž se má záruka řídit v případě, že má být pro záruku použito těchto jednotných pravidel. „*Nestanoví-li záruka jinak, je právo, kterému je podřízena, to, které platí v místě pobočky nebo v obchodním místě ručitele, které záruku vystavilo.*“ Dohoda o podřízení záruky Jednotným pravidlům pro záruky vyplatitelné na požádání tedy nevylučuje použití ustanovení rozhodného práva zejména na otázky neupravené Jednotnými pravidly nebo aplikaci kogentních norem stanovených tímto rozhodným právem. Jestliže by

⁹³ ICC Jednotná pravidla pro záruky vyplatitelné na požádání – revize 2010; URDG 758 (Uniform Rules for Demand Guarantees). Praha: Národní výbor Mezinárodní obchodní komory v ČR, 2010. s.6.

⁹⁴ Srov. článek 20 Jednotných pravidel pro záruky vyplatitelné na pořádání – URDG 758.

⁹⁵ ROLLOVÁ, Z. *Bankovní záruky a jejich revize*. IHNED.cz [online]. Bankovníctví, 2010 [cit. 15. 11. 2012]. ISSN 1213-7697. Dostupné z: <http://bankovnictvi.ihned.cz/c1-45767700-bankovni-zaruky-a-jejich-revize>

⁹⁶ Srov. článek 26 Jednotných pravidel pro záruky vyplatitelné na pořádání – URDG 758.

tedy byl rozhodným právem právní řád České republiky, pak by bylo ve vztahu k bankovní záruce třeba bezpodmínečně trvat zejména na aplikaci kogentních ustanovení obsažených v § 313, § 321 odst. 4 a § 322 obchodního zákoníku.

Jednotná pravidla pro záruky vyplatitelné na požádání – URDG 758 by si jistě zasloužila podrobnější výklad, nicméně s ohledem na rozsah této diplomové práce to není možné.

3.4 Rozhodné právo pro bankovní záruku

Jak už bylo řečeno výše, i pro bankovní záruku platí při určování rozhodného práva vzhledem k jejímu charakteru určitá specifika, a proto nebude možné použít obecné pravidlo, podle kterého se zajišťovací vztahy ze závazkově právních zajišťovacích prostředků řídí rozhodným právem pro zajišťovaný (hlavní) závazkový právní vztah.

Hned na začátku ve vztahu k aplikaci Nařízení Řím I vzniká otázka jakou povahu má bankovní záruka, zda se tedy jedná o smlouvu nebo o jednostranný právní úkon. V jednotlivých právních řádech je k této otázce přistupováno různým způsobem. V českém právním řádu je bankovní záruka, budeme-li vycházet z její formulace uvedené v obchodním zákoníku, zpravidla chápána pouze jako jednostranný právní úkon.⁹⁷ Jak už jsem výše uvedl, Nařízení Řím I lze použít jen na jednostranné právní úkony, jež se týkají již uzavřené nebo zamýšlené smlouvy. Na rozdíl od toho bankovní záruka tak, jak je upravena v našem právním řádu, je jednostranný právní úkon stojící relativně samostatně, podobně jako je tomu u ručitelského prohlášení, jak bylo vysvětleno výše. Pokud se obrátíme do našeho autonomního mezinárodního práva soukromého, nalezneme zvláštní kolizní normu pro jednostranné právní úkony v § 14 zákona o mezinárodním právu soukromém, která stanoví, že právní poměry vzniklé z jednostranných právních úkonů se řídí právním řádem státu, v němž má dlužník (tzn. ten, kdo se tímto právním úkonem zavazuje) bydliště (sídlo). Na základě toho, tedy můžeme usuzovat, že na bankovní

⁹⁷ ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník – komentář*. 12. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. s. 911.

záruku, jež je v našem obchodním zákoníku formulována jako jednostranný právní úkon, se bude aplikovat právě § 14 zákona o mezinárodním právu soukromém. Takováto bankovní záruka se pak bude řídit právním řádem státu, v němž má banka své sídlo.

Z výše uvedeného však vyvstává další otázka, a to jakým právním řádem se bude řídit bankovní záruka, která bude formulována jako smlouva. V případech, kdy bude určitá bankovní záruka formulovaná jako smlouva, použijeme vzhledem k jejímu smluvnímu charakteru kolizních norem obsažených v Nařízení Řím I. Bankovní záruka se vyznačuje poměrně snadno identifikovatelným charakteristickým plněním, které vyplývá z jejího obsahu. Vzhledem k tomu bychom použili kolizní normu v článku 4 odst. 2 Nařízení Řím I, podle které se smlouva řídí právem země, v níž má strana, která je povinna poskytnout plnění charakteristické pro smlouvu, své obvyklé bydliště. Taková bankovní záruka se pak bude řídit právním řádem státu, ve kterém má své sídlo banka, jež bankovní záruku vystavila. V určitých konkrétních případech však může být vhodné použít odklon, který připouští článek 4 odst. 4 tohoto nařízení, a sice použít práva země, s níž je bankovní záruka formulovaná jako smlouva nejúžeji spojena. Poskytování zajištění ve formě bankovní záruky spadá do předmětu podnikání bank a tato bankovní služba je charakteristická svým plněním, proto se jeví aplikace článku 4 odst. 2, resp. odst. 4 Nařízení Řím I jako vhodnější, nežli použití článku 12 tohoto nařízení, jinak aplikovaného na některé ostatní závazkově právní zajišťovací prostředky. Pokud bude bankovní záruka potvrzena jinou bankou, bude se vztah mezi bankou, která bankovní záruku vystavila, a potvrzující bankou řídit právním řádem země, ve které má potvrzující banka své sídlo, neboť, jak už bylo uvedeno, u bankovní záruky můžeme určit charakteristické plnění.⁹⁸

Touto problematikou se zabývá mimo jiné profesorka Pauknerová ve svém článku *Jednostranné právní úkony a rozhodné právo*,⁹⁹ ve kterém vyjádřila názor, že je možné na bankovní záruky použít Nařízení Řím I dokonce i tehdy, pokud

⁹⁸ REITHMANN, CH., MARTINY, D. *Internationales Vertragsrecht – Das internationale Privatrecht der Schuldverträge*. 7. neu bearbeitete Auflage. Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt, 2010. s. 652.

⁹⁹ PAUKNEROVÁ, M., *Jednostranné právní úkony a rozhodné právo*. Právní fórum. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 15. 11. 2012].

nebude záruka výslovně formulována jako smlouva. Hned za tím dodává, že *„taková bankovní záruka se však musí vztahovat k nějakému závazku, jehož plnění zajišťuje, musí to být tzv. záruka nesamostatná, akcesorická.“*

S bankovní zárukou souvisejí ještě další právní vztahy, které mají svůj zvláštní právní režim, jenž ovlivňuje určení rozhodného práva. Jedná se o vztah vznikající mezi dlužníkem (příkazcem) a bankou vystavující bankovní záruku. Příkaz, jímž dlužník žádá banku, aby vystavila záruku, má povahu jednostranného právního úkonu. Tento vztah je pak třeba posuzovat podle ustanovení o smlouvě mandátní.¹⁰⁰ Jedná se rovněž o jednostranný právní úkon stojící relativně samostatně. Z toho důvodu bychom v tomto případě opět použili pro určení rozhodného práva kolizní normy obsažené v zákoně o mezinárodním právu soukromém. Nabízí se zde aplikace jednak kolizní normy určené pro jednostranné právní úkony v § 14 zákona o mezinárodním právu soukromém, podle které by se příkaz k vystavení bankovní záruky řídil právem státu, v němž má dlužník (příkazce) bydliště (sídlo) a jednak kolizní normy určené pro smlouvy příkazní a jim podobné (sem tedy patří i smlouva mandátní) v § 10 odst. 2 písm. e) zákona o mezinárodním právu soukromém, podle které by se příkaz k vystavení bankovní záruky řídil právem místa, kde má sídlo (bydliště) dlužník (příkazce) v době uzavření smlouvy. V obou případech bychom však byli odkázáni na shodný právní řád.

¹⁰⁰ Srov. § 322, odst. 2 obchodního zákoníku.

Závěr

Problematika zajištění závazků v mezinárodním obchodě se dotýká několika právních odvětví současně, proto se jedná o poměrně dosti rozsáhlou a kvůli tomu také často velmi složitou oblast práva. V oblasti zajištění závazků bychom kromě toho marně hledali jednoznačnou a komplexní právní úpravu a vzhledem k tomu se musíme při řešení otázek týkajících se problematiky zajištění závazků v mezinárodním obchodním styku potýkat s roztržitostí právní úpravy do různých právních předpisů, které na sebe navíc nezřídka příliš nenasazují. Při studiu problematiky týkající se zajištění závazků v mezinárodním obchodě se musíme vyrovnat také se skutečností, že téměř neexistuje odborná literatura, jež by se cíleně a komplexně zabývala touto problematikou.

Cílem této diplomové práce bylo analyzovat právní aspekty v kontextu zajištění závazků v mezinárodním obchodě, a to zejména s ohledem na problematiku určení rozhodného práva pro zajišťovací vztahy v mezinárodním obchodním styku. S přijetím Římské úmluvy, resp. Nařízení Řím I došlo v oblasti smluvních závazkových vztahů ke značnému potlačení významu zákona o mezinárodním právu soukromém. Nicméně pro určité otázky je stále aktuální použití zákona o mezinárodním právu soukromém. V oblasti zajištění závazků se jedná například o úpravu věcných práv, na něž se věcná působnost Nařízení Řím I nevztahuje. Přijetí Nařízení Řím I je v oblasti sjednocování kolizních norem na úrovni Evropské unie jistě krokem správným směrem, nicméně by bylo podle mého názoru vhodné a žádoucí v zájmu právní jistoty a předvídatelnosti kolizních norem, aby evropské právo řešilo otázku sjednocování kolizních norem co nejkomplexněji.

Při zajišťování závazků v mezinárodním obchodním styku je velice vhodné dopředu myslet na existenci rozhodného práva, jímž se má předmětné zajištění řídit, a to zejména z důvodu právní jistoty a předvídatelnosti právních následků. V ideálním případě by se měly smluvní strany dohodnout na volbě určitého právního řádu, jímž se bude řídit jejich závazkový vztah, resp. jeho zajištění, neboť

volba práva provedená smluvními stranami vede k posílení jejich právní jistoty a rovněž k předvídatelnosti právních následků z těchto vztahů vyplývajících.

Dalším cílem této diplomové práce bylo s ohledem na moji bankovní praxi provést bližší výklad o zajištění prostřednictvím bankovní záruky. V oblasti záruk se můžeme na mezinárodní úrovni setkat s určitými snahami o sjednocení pravidel pro záruky, ty však mají prozatím pouze povahu zvyklostí. I přes to, jsou velice významné a přínosné, zejména pokud se na ně smluvní strany odvolají a stanou se tak pro ně právně závazné.

Bankovní záruka je široce využívaným zajišťovacím prostředkem jak ve vnitrostátním, tak v mezinárodním obchodním styku. Její význam v zahraničním obchodě je o to vyšší, že je často vyžadována smluvními partnery jako nutný předpoklad uzavření předmětného kontraktu. Hlavním důvodem pro striktní požadavek zajištění prostřednictvím bankovní záruky v zahraničních obchodních vztazích je zejména častá neznalost smluvní protistrany a složitá vymahatelnost práva v cizích státech v případě sporu a z toho vyplývající potřeba kvalitního a spolehlivého zajištění, jímž bankovní záruka nepochybně je. Bankovní záruka má vzhledem ke svému charakteru všestranné využití a proto ji lze považovat za univerzální zajišťovací prostředek, jenž patří k nejpoužívanějším formám zajištění v mezinárodním obchodním styku.

Význam bankovní záruky jako kvalitního a spolehlivého zajišťovacího prostředku v mezinárodním obchodním styku v posledních letech ještě více vzrostl v souvislosti s narušenou důvěrou v kredibilitu subjektů způsobenou stále doznívající ekonomickou krizí z roku 2008 a dluhovou krizí, která v současné době zmítá svět. Důsledkem je snížená vzájemná důvěra mezi obchodními partnery, kteří z tohoto důvodu pečlivěji zajišťují své vzájemné závazky, a to i tehdy pokud tak dříve mezi sebou nečinili.

Aby bankovní záruka skutečně plnila funkci kvalitního a spolehlivého zajišťovacího prostředku, je třeba pečlivě dbát na výběr bankovní instituce, která záruku bude vystavovat. Z toho důvodu je vhodné preferovat zavedené bankovní domy, které mají dlouhodobou zkušenost s poskytováním bankovních záruk. Pak můžeme považovat bankovní záruku za jeden z nejbezpečnějších

a nejspolehlivějších zajišťovacích prostředků. Proto patří bankovní záruka k nejoblíbenějším a nejpoužívanějším formám zajištění v mezinárodním obchodním styku.

Seznam použité literatury a pramenů

Odborná literatura:

- [1] BEJČEK, Josef, ELIÁŠ, Karel, RABAN, Přemysl a kolektiv. *Kurs obchodního práva: obchodní závazky*. 5. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. 542 s. ISBN 978-80-7400-337-0.
- [2] BĚLOHLÁVEK, A. J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. 2684 s. ISBN 978-80-7400-176-5.
- [3] BRÍZA, P. *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. 322 s. ISBN 978-80-7179-606-0.
- [4] FALDYNA, František, HUŠEK, Jan, POHL, Tomáš. *Zajištění a zánik obchodních závazků*. 2. vyd., Praha: ASPI, a.s., 2007. 236 s. ISBN 978-80-7357-154-2.
- [5] KNAPPOVÁ, Marta, ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Sv. II. 3. aktualiz. a dopl. vyd.* Praha: ASPI, a.s., 2002. 631 s. ISBN 80-86395-36-7.
- [6] KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vyd. Brno: Doplněk, 2009. 464 s. ISBN 978-80-7239-231-5.
- [7] KUČERA, Zdeněk, PAUKNEROVÁ, Monika, RŮŽIČKA, Květoslav a kolektiv. *Právo mezinárodního obchodu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. 407 s. ISBN 978-80-7380-108-3.
- [8] MACHKOVÁ, Hana, ČERNOHLÁVKOVÁ, Eva, SATO, Alexej a kolektiv. *Mezinárodní obchodní operace*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007. 244 s. ISBN 978-80-247-1590-2.
- [9] PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. Praha: C.H. Beck, 2008. 409 s. ISBN 978-80-7400-034-8.
- [10] PLÍVA, Stanislav. *Bankovní záruka v současné a v navrhované úpravě*. In: Kolektiv: *Pocta prof. JUDr. Milanu Bakešovi, DrSc., k 70. Narozeninám*. Praha: Leges, 2009. 455 s. ISBN 978-80-87212-23-3.
- [11] PLÍVA, Stanislav. *Obchodní závazkové vztahy*. 2. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2009. 340 s. ISBN 978-80-7357-444-4.
- [12] POKORNÝ, Milan. *Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním – komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2004. 342 s. ISBN 80-7179-902-5.
- [13] REITHMANN, CH., MARTINY, D. *Internationales Vertragsrecht – Das internationale Privatrecht der Schuldverträge*. 7. neu bearbeitete Auflage. Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt, 2010. 2179 s. ISBN 978-3-504-45154-7.

- [14] ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Právo mezinárodního obchodu*. 2. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2006. 556 s. ISBN 80-7357-196-X.
- [15] ŠTENGLOVÁ, Ivana, PLÍVA, Stanislav, TOMSA, Miloš a kol. *Obchodní zákoník – komentář*. 12. vyd. Praha: C.H.Beck, 2009. 1375 s. ISBN 978-80-7400-055-3.
- [16] ŠVESTKA, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta, SPÁČIL, Jiří, JEHLIČKA Oldřich. *Občanský zákoník – komentář*. 10. vyd. Praha: C.H.Beck, 2006. 1504 s. ISBN 80-7179-486-4.

Odborné články:

- [1] LIŠKA, Petr. *Nad institutem bankovní záruky*. Právní rozhledy, 2007. roč. 15. č. 18. s. 651 - 656. ISSN 1210-6410.
- [2] MARVANOVÁ, M. Druhy bankovních záruk. In: ASPI [právní informační systém]. LIT23561 CZ. Wolters Kluwer ČR [cit. 22. 11. 2012].
- [3] PAUKNEROVÁ, M., *Jednostranné právní úkony a rozhodné právo*. Právní fórum. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 15. 11. 2012].
- [4] ROLLOVÁ, Z. *Bankovní záruky a jejich revize*. IHNED.cz [online]. Bankovníctví, 2010 [cit. 15. 11. 2012]. ISSN 1213-7697. Dostupné z: <http://bankovnictvi.ihned.cz/c1-45767700-bankovni-zaruky-a-jejich-revize>

Právní normy a jiné dokumenty:

- [1] Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů.
- [2] Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.
- [3] Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- [4] Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.
- [5] Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- [6] Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů.
- [7] Zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů.
- [8] Zákon č. 408/2010 Sb., o finančním zajištění.
- [9] Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů.
- [10] Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, otevřená k podpisu v Římě dne 19. června 1980, v České republice publikovaná pod č. 64/2006 Sb.m.s.

- [11] Nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I), Úř. věst. EU L 177, 4. 7. 2008.
- [12] Nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II), Úř. věst. EU L 199, 3. 7. 2007.
- [13] Vídeňská úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží z 11. dubna 1980, vyhlášená pod č. 160/1991 Sb.
- [14] ICC Jednotná pravidla pro záruky vyplatitelné na požádání – revize 2010; URDG 758 (Uniform Rules for Demand Guarantees). Praha: Národní výbor Mezinárodní obchodní komory v ČR, 2010. ISBN978-80-903297-8-2.
- [15] Report on the Convention on the law applicable to contractual obligations by GIULIANO, M., LAGARDE, P., Official Journal C 282, 31/10/1980 P. 0001 - 0050.
- [16] Důvodová zpráva k zákonu o mezinárodním právu soukromém. Justice.cz [online]. Občanský zákoník, 2011 [cit. 5. 11. 2012].
Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Vladni%20navrh%20zakona%20o%20mezin.%20pravu%20soukromem_2011_DZ.pdf

Elektronické zdroje:

- [1] ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.
- [2] BusinessInfo.cz – <http://www.businessinfo.cz/cz/>
- [3] EPRAVO.CZ – <http://www.epravo.cz/>
- [4] Justice.cz – <http://portal.justice.cz/Justice2/Uvod/uvod.aspx>
- [5] Mezinárodní obchodní komora – <http://www.icc-cr.cz/>
- [6] Portál veřejné správy – <http://portal.gov.cz/portal/obcan/>
- [7] UniCredit Bank – <http://www.unicreditbank.cz/cz/uvod.html>

Judikatura:

- [1] Rozsudek vrchního soudu v Praze ze dne 3. března 1997, sp. zn. 5 Cmo 649/95.

Abstrakt

Právní aspekty zajištění závazků v mezinárodním obchodě

Problematika zajištění závazků v mezinárodním obchodě je v současné době možná více než dříve velmi aktuálním tématem, neboť důležitost kvalitního a spolehlivého zajištění závazků v mezinárodním obchodním styku v posledních letech ještě více vzrostla v souvislosti s narušenou důvěrou v kredibilitu subjektů způsobenou stále doznívající ekonomickou krizí z roku 2008 a dluhovou krizí, která v současné době zmítá svět.

Předmětem této diplomové práce jsou právní vztahy vznikající ze zajištění závazkových vztahů v mezinárodním obchodě. Cílem této diplomové práce je analyzovat právní aspekty v kontextu zajištění závazků v mezinárodním obchodě, a to zejména s ohledem na problematiku určení rozhodného práva pro zajišťovací vztahy v mezinárodním obchodním styku. A dále s ohledem na moji bankovní praxi provést bližší výklad o zajištění prostřednictvím bankovní záruky.

První část této práce podává charakteristikou právních vztahů obsahujících mezinárodní prvek a vysvětluje přítomnost mezinárodního prvku ve vztazích ze zajištění v mezinárodním obchodě. Dále je zde podán výklad o účelu, funkcích, třídění a druzích zajišťovacích prostředků a uvedena specifika zajištění závazkových vztahů v mezinárodním obchodním styku.

Druhá část této práce se věnuje problematice určení rozhodného práva pro zajišťovací právní vztahy v mezinárodním obchodě. Jsou zde uvedeny základní způsoby úpravy soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem, dále je zde obsažena pasáž věnující se tzv. kvalifikačnímu problému a popsán vzájemný vztah mezi kolizními normami. V této části práce se také věnuji volbě práva ve vztazích ze zajištění a úpravě zajištění obsažené v novém zákoně o mezinárodním právu soukromém.

Třetí a poslední část této práce obsahuje podrobnější výklad o zajištění prostřednictvím bankovní záruky. V úvodu této části práce je rozebrána právní úprava bankovní záruky v obchodním zákoníku a úprava v jednotných pravidlech

pro záruky. Dále jsou zde uvedeny jednotlivé druhy bankovních záruk a podána jejich bližší charakteristika. V závěru této části se podrobněji věnuji problematice určení rozhodného práva pro bankovní záruku.

Abstract

Legal aspects of the securing of obligations in international trade

The securing of obligations in the international trade is recently, possibly more than ever before, very topical issue, and the reason is quite clear – there is a strong need to secure international contractual obligations by effective and reliable securing instruments because of the economic and debt crises which started in 2008 and has been still a very actual problem.

This thesis focuses on legal relations arising from the securing of contractual obligations in the international trade. The goal of the thesis is to describe legal aspects of securing obligations considering the determination of an applicable law, under which the securing is governed. Because of the author's long-term working bank experience, the final part of the text deals with a securing by a bank guarantee.

In the first part of the thesis there are described legal relations in which an international element appears, and there are also described a purpose, function, categorization and different types of securing instruments respective of the international trade.

The second part of the thesis deals with the problem how to determine which law is the applicable one for securing of obligations in the international trade. There are described legal aspects of international private law relations in which an international element appears, aspects of the qualification problem and the mutual relationship between provisions of a collision law as well. In this part of the study author describe the choice of the law for relations which incurred from securing of legal obligations. Further, a description of the legal regulation of securing in the new International private law act must not, of course, be lacking in this part.

The third and final part of the thesis includes a detailed description of securing of contractual obligations by a bank guarantee. There are described legal aspects of a bank guarantee in the point of view of the Czech Business Code and of

the uniform rules for guarantees. Additionally, there are mentioned different types of bank guarantees which are also examined in detail in this part. In the end of the thesis author describe a legal framework of the determination of the applicable law for bank guarantees.

Klíčová slova

- [1] zajištění závazků
- [2] mezinárodní obchod
- [3] rozhodné právo
- [4] bankovní záruka

Keywords

- [1] securing of contractual obligations
- [2] international trade
- [3] applicable law
- [4] bank guarantee